JACOBI BORNITI
J. U. D.

PARTITIONUM POLITICARUM LIBRI IV.

In quibus ordine & summatim capita artis Politicæ designantur

De

Rep. { Fundanda, Conservanda, Amplificanda & Curanda.

Moderatoribus Rerump. inscripti.

Ars Politica longa, Vita brevis. Experientia difficilis & periculosa.

HARDERVICI

Typis NICOLAI WIERINGII, Gymnasij Typographi, 1634.

EPISTOLA DEDICATORIA
Ad
MODERATORES RERUMPUB.

PULCRUM *est benefacere Reip. etiam benedicere haud absurdum est. Et qui facta aliorũ scripsêre, multi laudantur*, Illuſtres, Generoſi, Nobiliſſimi, Clariſſimi & Prudentiſſimi Rerump. Gubernatores, Patroni ſubmiſsè & ſummoperè colendi, elegans & nervoſa ſententia Criſpi Salluſtij eſt, quâ

debita erga Remp. officia exigere videtur, cui post DEUM opt. max. omnia nostra studia debemus. Quodq; non tàm pulcrum, quàm necessarium & fructuosum esse Reipub. arbitror. Et sanè Moderatores Rerumpub. Magistratus, Consiliarios, Judices togatos & sagatos Reipub. suis functionibus benefacere, & proindè summis præmiis dignos esse in propatulo est. Quid enim Imperia, Leges, Judicia, Consilia in Rep. valerent, nisi essent qui illa exsequerentur. Benedicere quoq; Reip. haud absurdum esse, imò adæquè ac benefacere summè necessarium statuo, quo verbo studium historicum innuitur. Quid enim historia quàm exem-

emplaris Philosophia, in quâ ut Livij verbis utar, *Omnis exempli documenta in illustri posita monumenta intueri possis, indè tibi tuæque Reipub. quod imitêre capias, indè fœdum inceptu, fœdum exitu quod vites, Illa enim monstrat, quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros quibuscunque artibus domi militiæque & partum & auctum Imperium sit*, Et ut summatim dicam, Illa est dux & lux vitę humanę publicæ & privatæ. Quâ de causâ M. Cicero in Orat. rectè monet, *Plus laboris esse conferendum historiis, è quibus exemplorum vis suppetit, quàm Philosophorum disputationibus legendis.* Digni proindè laude, honore & præmiis, qui res gestas scripsêre: Dignissimi qui benè gesta imi-

tanda, malè facta fugienda in civilibus negotiis sibi proponunt.

Cæterum quid expedit legere historiam & non intelligere? Quod non legere est sed negligere. Verum sensum & fructum in historiis enodandis Ars politica suggerit, quæ ad exempla politica sua theoremata accommodat, & ad usum Reipub. prudenter transferre docet, sine cujus ductu & adminiculo studium historicum temerarium & infructuosum erit. Quomodo enim quis de statu Reip. de Imperio, de Legibus, de Consiliis, Magistratibus, de rebus domi forisque gestis, de Principum ingeniis & moribus, de conversionibus

Rerump. & aliis innumeris doctrinæ politicæ articulis, judicium feret, nisi prius rationem status, Imperij, Legum, Consiliorum, Magistratuum, Principis, & actiones pacis & belli &c. didicerit. Qui haud secus ac Theologus in lectione historiæ sacræ principiis theologicis: Physicus in contemplatione naturarum, præceptis Physicis: Ethicus in hominum moribus censendis, morum doctrinâ destitutus, in indagatione exemplornm civilium, Rerump. & publicè privatimque gestorum, arte Politicâ non instructus, frustrà operam & tempus locabit. Universum enim exemplorum examẽ theoriam necessariò præsupponit; quæ

à ſingularibus collecta viciſſim ad eadem adaptanda eſt, quæque veluti amuſſis eſt, ſecundum quam ſingula exempla hiſtorica conſideranda & dijudicanda ſunt. Adeò ut hiſtoricum ſtudiũ politico ſemper ſit ἀντίστροφον, nec alterum ab altero uſu ſegregari poſſit, nec unquam quis verum politicæ diſciplinæ ſenſum abſque Hiſtoriâ, verumvé hiſtoriæ fructum ſine politicis fundamentis conſequi valeat.

Quâ de causâ & hi de Republ. benè merentur, adæquè ac Hiſtorici, qui Reip. ſcriptis politicis benefaciunt. Hiſtoricorum numerus ferè eſt innumerus priſcorum & novorum, & adhuc indies ſuccre-

ſcit:ut in hoc ampliſſimo campo ad notitiam Rerump. & rerum geſtarũ univerſi orbis terrarũ nihil deſiderari videatur. Politicorum quoq; ſcriptorum magna eſt copia, ſed maxima differentia. Pleroſq; enim videris de virtutibus Principum diſſerere, quod potius ἠθικὸν quiddam: Alios de themate aliquo politico agere: Pauciſſimos artem ipſam univerſis & ſingulis argumentorum partibus & capitibus comprehenſã tractare, fortè difficultate, amplitudine & ſublimitate rerum deterritos & cohibitos. Quanquam reperias quoſdam Methodum affectaſſe, ſed non conſũmaſſe.

Cum autem id imperfectum ſit, quod non ex omnibus par-

tibus, & confusum quod nõ ordine constet, nõ potui non persuadere mihi, infeliciter & inutiliter eum in studio politico & historico occupari, qui præceptis partim heterogeneis, partim mutilis, partim confusis innititur. Propterea à primordio ferè studij politici eò animum & nervos intendi, ut si qua posset in re politicâ methodus & ordo inveniri, periculum facerem. Nec successus DEI gratiâ & ope defuit conatui. Comperi enim ratione & usu, quæ τεκμήρια omnium artium, Remp. fundandam, fundatam conservandam, amplificandam, & morbidam curandam esse, Quemadmodum corpus humanum suis partibus compositum nutriendum

dum & curandum: ædificium extructũ sartum tectum tuendum. Quæ Methodus ad Remp. quàm aptissima visa fuit, proptereà quod hisce quatuor muniis totum officiũ politici contineatur & expediatur.

Hasce ergò Partitiones summis rerum partibus & articulis ἐς πόδα ἐκ κεφαλῆς diduxi, ut prima extremis media utrisq; ordine naturæ convenirent, & corpus quodammodo (non dico ἀκριβῶς & ἁπλῶς, sed quantum in re sublimi, intricatâ & immensâ potè fuit) artis politicę absolutum constitueret, ne ullũ caput aut membrũ τῷ σώματι πολιτικῷ συγγενὲς & essẽtiale deesse videretur, sivè speciatim expressũ, sivè generatim saltẽ indicatum fuerit.

ſubjicerem. Cenſuræ, ut judicium de hac arte ab artis peritis petam, Num certa præcepta politica hîc deſignata; quæ digna ut in inſtitutionibus & ſyntagmate quodam politico, apodixi uberiori declarentur, exemplis illuſtrentur, dubia diſcutiantur, &ad uſum in Rep. accōmodanda demonſtrentur.

Quod ſi quædam incerta, mutila, obſcura, inordinata, deprehendantur, calculo veſtrò reprobetis, & nota cenſoriâ notetis, ut monitus munituſq; veſtra prudentiâ quod imperfectum ad perfectionem redigere annitar. Plus enim pollent ingenia quàm ingenium, plus oculi vident quàm oculus; plus multi experiuntur, quàm unus, plus

plus ſapiunt ſenes & veterani, quàm juvenes & tyrones.

Patrocinio autem veſtro ideò credere volo & debeo hoc qualecunque ſit ſtudij, quod benigniores & æquiores patronos invenire non poſſim quàm Vos, quibus ſalus Reipublicæ ſuprema lex eſt: & quibus ſtudium politicum cordi & curæ.

Vos ergò, Viri prudentes, hæc mea progymnaſmata politica animo æquo ſuſcipere, candido cenſere, benigno proſequi & tueri haud dedignemini, majorem in modum oro rogoque. Pro quâ benevolentiâ & tutelâ erga ſingulos animi gratitudinem, officiorumque promptitudinem mutuiter repromitto. Valete Viri illuſtres,

Gene-

Generosi, Nobilissimi, Prudentissimi & εὐπολιτευόμενοι. Deus opt. max, Autor & Moderator omniũ Politiarum vestras Respub. sartas tectas conservet, & suâ gratiâ abundè fortunet. Dab. Suidnici Silesior. Anno Salutis M. DC. VII. Kal. Marti.

V. V.

O. & S.

JACOBUS BORNITIUS
Torgensis Misnicus.

AUTOR

ACTOR
ad
BENEVOLUM LECTOREM.

NIHIL dici, *Benevole & candide Lector*, quod non dictum sit prius; nihil inveniri, quod non antè inventũ sit, *opinio vulgi est ex diverbio comico profecta. Quod in effœta humani ingenij vis atque experientia cum grano salis exaudiendum esse liquidò evincunt. Si quis enim artes belli & pacis hoc seculo florentes cum inventis veterum conferat, facile dijudicabit & argumenta & formam rerum multarum olim non innotuisse. Exemplo sit ars militaris*

&

& medica. Nam si Iulius Cæsar redivivus operam & opera bellica, quæ hodiè extant, videret, attonitus puto ob disciplinæ & prudentiæ militaris terra marique incrementum, redderetur: cujus magna pars ipsum latuit. Quod si Hippocrates & Galenus olim Medicorum Principes varios thesauros & recessus naturæ ocülariter hodiè introspicerent, fortè naturã transmutatam esse, aut saltem DEUM *opt. max. arcana Macrocosmi & Microcosmi jam demum hominibus aperuisse, sibi persuaderent. Vt taceam de aliis rebus noviter perfectis & adfectis. Quod artium & scientiarum Methodum attinet illa hodie* DEI *beneficio ita comparata est, ut etiam intra breve temporis spatium generosum ingenium artium præcipuarum metam attinge*

fuit. Quotus enim quisque, qui juri operam dederit, & ad rerum gubernacula adspiraverit, politicam doctrinam excoluit, aut saltem sibi necessariam fore duxit? Multi enim rem politicam in nudâ praxi & experientiâ sitam esse prætendunt, præceptis politicis planè explosis. Alij & plerique suffecisse sibi principia juris Iustinianæi, & dogmata quædã politica Platonis & Aristotelis delibasse, persuasum habuêre, rerum experientiâ in negotijs belli & pacis longè aliter edocti, quâ confidentiâ ducti, ne dicam seducti, adeò, ut rerum administrationi admoti ab initio inane scutum ignorantiæ prætendere: & serò q. denuo à cunabulis resipere coacti fuerint. Quanquam enim prudentia civilis, ut & omnium aliarum artium & scientiarum perfectio

fectio praxi & experientiâ consummetur, cum nullus habitus absque crebrâ exercitatione & cognitione rerum singularium adquiri possit; & extitisse interdum quosdam rei militaris & civilis ductu naturæ, longoque rerum usu peritos. Nemo tamen sinceriter & verè sentiens inficias ibit; Omnem praxin absque prævià theoria imperfectam & incertā esse. Quippe quæ basi & normâ suâ destituatur, quod comprobat Iurisprudentia & Medica; Vacillantes enim videris rabulas in actione: imperitos judices in definitione causarum, ab æquo exorbitantes juris principiis destitutos: Empiricos in novis morbis emergentibus, aut in antiquis & notis Symptomate quodam variantibus, planè dubitantes & desperantes, theoria medicâ eos deserente.

Ne

Ne dicam de Mechanicis & aliis. Propterea & ad prudentiam politicam comparandam præcepta corporis & ordinis politici non negligenda sunt, si in negotiis civilibus prudenter & rectè versari velimus. Equidem & jus civile summo honore & laude dignum: omnibusque studiosis politices commendandum est, non tàm quod à Romanis profectum, quàm quod æquitate quodammodo perfectum: At id satis esse cuivis Reip. statui primâ fronte advertetis, qui Leges Romano-Germanici Imperij & ordinationes aliorum populorũ juri civili tamen maximâ ex parte incognitas, aliquantillum cognoverit. Nec diffitendum est, multa politiis salutaria in scriptis Platonis & Aristotelis reperiri, sed an absoluta & præcipua Rerump. principia conti-

contineant, valdè dubito (nisi quis ea leviter tacta esse elevet) quorum tamen prima ratio habenda fuisset.

Nulla enim aut pauca de functionibus summi Imperij inserta observare licet. At quis unquam Politicorum Politica fundamenta verè profiteri potuit: imperio & partibus ejus ignoratis. Ne dicam de aliis quamplurimis articulis, quorum ne mentio facta fuit. Immò nec fieri quidem potuit ab iis, qui civili gubernationi nunquam interfuerunt.

Quin quod hodie plura prudentiâ civili & militari adinventa, quorum ne quidem cogitatio veteribus in animum venit. Et quantum fragmenta illa ad rectionem Rerump. hactenus fecerint, Principes & gubernatores ipsi politici in actionibus pacis & militiæ satis experti fuerunt.

Quæ

Quæ cum in cursu & usu studiorum meorum animadverterem, longè aliter de studio juris Romani & Polit: Platon: & Arist: sentire cœpi. Ius Romanum suspiciendum & necessariò discendum esse: legenda etiam Politica fragmenta veterum, sed non perfecta nec satis esse ad habitum politicum comparandum. Idcircò rem ex principiis repetendam esse putavi, investigando, quæ primordia, quæ fulcra & stabilimenta Rerumpubl. &c. non tàm ex opinione Philosophorum, quàm Politicorum & ICtorum decretis, qui juris publ. & privati gnari fuerunt, quos præceptorum loco secutus & veneratus sum: tum exemplis & experimentis Rerumpubl. confirmatus aliquantùm. Investigata materiæ loco, indies ad formam operis intentus architectì

chitecti more, qui materiam, ligna, lapides &c. aliundè petit, at artis suæ normâ ordinatum ædificium extruit, destinavi. Itaque postea rationem ordinis in re politicâ cum ordine corporis & membrorum politicorum contuli, atque præcepta politica methodo quâdam congessi, quorum antè biennium ἰχνογραφίαν tabulis adumbratam præmisi, nunc partitiones eorundem subjicio, capita & articulos studij politici summatim indicantes, & ordinem hujus doctrinæ designantes. Animus erat theoremata plenius & planius diducere, sed multæ causæ me retraxerunt ab instituto, quas hîc explanare neque opus alij, neque mihi integrum esse videtur. Satis arbitror summo digito prudenti lectori indicasse, quid hæ lucubrationes præseferant, Lectorem

rem intelligo, qui periculum in re politicâ fecerit, & verâ non simulatâ Politicô sophia imbutus fuerit, qui verum & sincerum de hisce laborib. judicium feret. Namque hominum de scholâ, foro & plebe, id est, qui ἄσοφοι τὰ πολιτικὰ inanibus speculationibus tantum, vel sanguinolentis litibus & impolitis opinionib. indulgent, istorumque versipellium, pseudopoliticorum, qui veram doctrinam politicam cum religione & conscientia, polypos non politicos imitantes susque deque habent, præjudicium jam dudum ad Garamantas ablegavi. Quibus objectum velim: Ne sutor ultra crepidam; & ut quisque suo se pede metiatur.

Scio etiam quædam ordinatius & fusius, quædam concisius etiam & absq; iteratione in hoc opusculo tradi

potuisse sed malui eorum correctionẽ (quamvis in populari argumento populariter procedendũ) suspendere, donec forte, an calculo politico Sophorum, ad INSTITUTIONES POLITICAS, *quas antè aliquot annos cum ex locis peregrinis reversus, & in aulâ aliquantisper commoratus essem, in discursu quodã politico innui, edendas, animatus fuero.*

Interim hisce Partitionibus utere bone Lector, quas mihi non ἐκ παραλόγου & de subitò natas, sed ferè trecentis autoribus & commentatoribus politicis (ut taceam de aliis) partim Latinè & Græcè, partim Hispan; Ital; Gallicè &c. scriptis, quorumcunque copiam habere licuit, collatis, non sine labore partas esse certò tibi persuadeas.

Quod si hæc levidensia putes, rem

ex re

ex re cogita, non dubito te in singulis fermè axiomatibus, ne dicam verbis symbola variorum & amplissimorum argumentorum adeoq; sylvam compertorum, ad quæ accuratè excolenda ne vita hominis suffecerit. Licentius vis eloquar, sine jactatione tamen, velim & exoptem universa & singula ad Remp. pertinentia meditamenta hisce quatuor libris contineri. Sed tu lege & perpende, spe fretus, te propediem etiam de Majestate & functionibus summi Imperij, nec non de nummis percutiendis & conservandis, de præmiis in Republica decernendis; de Aerario conficiendo, de Iure Collegiorũ & de aliis argumentis exercitationes nostras perlecturum. Vale. Dab. SuidnicI in Silesiâ Kal. MartI Anno M. DC. VII.

CICERO.

Aliter Leges, aliter Philosoph.

proinde BODINUS

Qui de Rep. sine legum ac Juris scientiâ scribunt, cõsimiliter faciunt, ut qui nullis omnino jactis fundamentis ædes altissimas moliuntur.

nam

Jurisconsulti non Philosophorum decretis, sed populari captu ac sensu civilem sapientiam metiuntur.

idcircò

Legumlatores & JCtos veluti duces in disputatione de Rep. sequi debemus.

NOTA.

NOTA.

Minusculâ literâ argumenta & capita singularia distincta indicant tibi, Lector, seriem Locorum Communium, quos studiosus Politices ordine præscripto in Historia, Peregrinatione, Praxi & Observatione rerum & negotiorum civilium sequi p[illegible]st. Ut etiam ambitum & amplitudinem studii Politici ἐν συνόψει videat; præmittitur ἰχνογραφία quædam artis & artificis Polit: Anno 1605. Gorlitii edita, quæ plura in recessu, quàm in frontispicio promittere videtur. Tu hisce lucubrationibus feliciter utere & benè vale.

Ars politica, sive scientia Civilis agit

DE REP. PERFICIUNDA.

Cujus finis

1. Vita Civilis.
2. Perfectio humana & Civilis.
3. Divina contemplatio & Actio,

In qua acquiescit.

D. O. M. A.

LIBER PRIMUS

De

REP. FUNDANDA.

Quid Politica & Politicus.

POLITICA est ars Reip. perficiundæ: alio nomine Civilis doctrina.

Cujus artifex *Politicus* dicitur, qui scit fundare Remp. & fundatam conservare: amplificare & curare.

Ut autem habitum sibi comparet politicum, qui *Prudentia politica* di-

citur, necesse est, ut artem civilem discat & exerceat.

Quod fit Theoria & Praxi.

Theoria, Præceptorum civilium cognitione.

Praxi, usu eorundem in analysi & genesi.

Analysi, examine & resolutione exemplorum civilium. Quæ sunt 1 *Singulares Resp.*

2. *Res gestæ* Principum, aliarumque personarum publicarum & illustrium, tempore pacis & belli &c. Rerump. & gestarum cognitioni inservit *historia*, Et *peregrinatio*.

Tum Legatorum *renunciatio*.

Genesis politica, in functione & exercitatione negotiorum politicorum occupatur.

Quæ vel quoad totam Remp. vel Quoad partem Imperij Judicij, Consilij, Legationis &c. expeditur.

Propterea politico utendum adminiculo *Theologiæ* & *Philosophiæ*.

Quæ

Quæ artes pacis & belli complectitur.

Inprimis verò *suam* Remp. & *vicinam* exploratam habere necesse est.

Quid Respub. Unio civilis & Imperium generatim.

RESpub. est Majestate imperantium & obsequentium rerumq; civilium, perfectionis humanæ civilis ad benè beatè vivendum, adipiscendæ gratia, legitimè ordinata unio.

Unio dicta est ab Uno sivè Unire, idemque significat ac rectissima quædam conjunctio & connexio, quâ diversa veluti unum fiunt.

Undè generatim Unio nihil aliud est, quàm diversorum connexio, sive conjunctio, ut unum sint & existant.

In specie autem *Unio civilis* est imperantis & obsequentis cum rebus Unio.

In quâ proindè concurrere intelliguntur Imperium & obsequium, personæ imperantes & obsequentes, nec non res, quæ personis cohærent & inserviunt.

Imperium ab imperando, est potestas regendi impotentes à DEO, Gentium & Civili jure ordinatum & temperatum.

Potestas est rectæ rationis ordinatio.

Quæ consistit in reductione impotentis ad potentiam.

Quot fit *informatione animi in veri & recti studio.*

Tum *jussione recti*, quoad civiles actiones rectè expediendas, secundum virtutis normam, ut piè & honestè vivamus, alterum ne lædamus, suum cuique tribuamus.

Jubere est præcipere, ut aliquid fiat.

Cum comminatione *pœnæ* & promissione *præmij*.

Quod

Quod si non fiat, executione pœnæ.

Itaque nullum Imperium sine exequendi & coërcendi potestate est, ne jussum fiat elusorium, sivè sit privatum sivè publicum.

Quæ partes Imperij.

PArtes Imperij duæ sunt, *Regimen animi*, quod *Doctrina* expeditur.

Et Corporis, sivè externarum actionum: quod *jussione*.

Jussio enim est pars Imperij, quâ præcipit, ut aliquid fiat, quoad externas actiones: Quod si non fiat, exequatur quod jussum est: & contra factum coërceat.

Jussioni subjecta sunt externa hominis opera.

Propterea cogitationes mentis & actiones voluntatis vitiosæ jussioni non subjacent: sed informationi tantum relinquuntur.

In jussione sunt duæ partes, 1. præceptum, ut fiat quod præceptum, 2. executio & coercitio, quod si non, aut contrà factum fuerit.

Præceptum bonum & æquum continet, quod generatim præceptis juris exprimitur.

Executio & coërcitio fit coactione ejus, quod imperatum aut pœnæ inflictione, pro modo & proportione ejus, quod contra jussum æqui & boni factum est.

In omni itaque imperio considerandà sunt Informatio veri & recti: tum Jussio æqui & boni.

Informatio spectat Animi facultates restaurandas, primarias, Mentis, intellectus, voluntatis, rationis; secundarias, Loquelæ.

Et perficitur doctrinâ regentis & disciplinâ.

Jussio præcepto jubentis, & obedientia parentis.

Totum imperiū obsequio, quod

& disciplinam & obedientiam complectitur.

De forma Reipub. & distinctione potestatum & Imperiorum in universum.

FOrma Reip. consistit in nexu, Majestate imperantium & obsequentium, rerumq; civilium huic unioni cohærentium & inservientium.

Ad Rempubl. itaque constituendam requiruntur

1. majestate imperans, & imperantes subordinate.

2. Universale obsequium.

3. Respublicæ & privatæ.

Nam in Rep. potestas est vel cum Imperio;

Vel sine Imperio quævis alia.

Utraque vel publica vel privata.

Summa & prima, vel à prima orta.

Cum

Cum Imperio illa potestas est, quæ Imperium suo nomine dicitur.

Quod publicum & privatum.

Publicum est, quod publicè exercetur in subditos & cives.

Quod Absolutum & Moderatum.

Potestas publica sine Jurisdictione & Imperio est quævis alia potestas publica.

Sacra puta vel civilis, vel militaris.

Privata est singulorum in singulos.

Vel cum Imperio, quæ est patrumfamilias in familiares.

Vel absque Imperio, quæ est tutorum, curatorum, propinquorum, Præceptorum, seniorum &c.

Undè imperium privatum est patrisfamilias, quod privatim in singulos familiares exercetur.

Hoc ordine Imperiorum & potestatum continetur tota Respub.

Quis constituat Respublicas, & quo fine.

EFficiens DEUS est,
Et *Homines*.

Impulsiva causa est *imperfectio* generis humani & *interitus*.

Finis Reipublicæ est proximus & proximo subordinatus.

Proximus est *vita civilis*, quam imperantes & obsequentes civiliter uniti vivunt:

Quam comitatur *Pax publica*.

Et privata, quæ *Concordia*.

Subordinatus finis, qui à proximo dependet, nec sine illo existere potest, est duplex Intermedius & summus.

Intermedius est perfectio humana & civilis.

Perfectio humana & civilis est, quæ hominem ut animal civile perficit, ut benè sit, seu ut perfectus sit bonis humanis & civilibus.

Bona

Bona humana sunt, quæ hominem ut hominem perficiunt.

Suntq; illa, quibus homo in primo innocentiæ statu ante lapsum, donatus fuit à DEO,

Partim in toto homine, *Immortalitas & felicitas.*

Partim in partibus:

In anima *Sapientia*, in intellectu

Sanctitas & Justitia sive virtus erga DEUM & hominem in voluntate.

Tum in corpore *adumbratio perfectionis*, quæ in DEO.

Nec non *imperatoria Majestas* & dominium in bestias &c.

Bona civilia sunt, quæ hominem ut civem beant: *Libertas civilis, Jus civitatis, Nobilitas, Dignitas, Honos, Fama, Ordo & Gradus* &c.

Hæc propria ferè cujusque Reipublicæ: illa communia omnium gentium.

Summus

Summus finis est *unio hominis cum* DEO, in hac & in altera vita: *tum hominis cum homine*.

Absolutus quidem hominis & DEI: relatus vero ad absolutum hominis cum homine.

Ex hoc triplici scopo & differentia finium

Politico 1. proponenda est vita civilis, imperio & obsequio, rerumque cohærentia prudenter fundanda & fundata conservanda.

2 Perfectio humana & civilis, quæ bona supernaturalia, naturalia & civilia complectitur.

3 Summum hominis bonum, reconciliatio & unio cum DEO: tum quoque hominis cum homine, quæ ad illam tendit.

Unde summi boni gratia Politicus Rempublicam constituere & conservare intelligitur.

Idque restauratione bonorum humanorum, & adeptione civilium

con-

consequi annititur, dum Cives eò ducit regimine.

Cujus functiones doctrina & jussio: docendo & jubendo, Vera & Recta,

Quod fit Institutione, Relligione, Lege &c.

De partibus artis Politicæ.

PArtes artis civilis sunt:

I. Primariæ: *Fundatio* & *Curatio*.

Ordine enim naturæ, primum Respubl. quæ non est, constituenda est, ut sit, nimirum formæ & materiæ, adeoque unione partium: nec non ratione subjecti sive loci existat & subsistat, quod fit fundatione.

Deindè opus est, ut fundata sarta tecta conservetur.

Reliquæ partes, quæ ad incrementũ & curam Reipubl. spectant, aliud esse, vel benè esse non afferunt,

runt ſed vel primum augent & amplificant: vel ſi corruptum fuerit, ad priſtinum ſtatū redigere laborant: iiſdem ferè modis, quibus fundatur & conſervatur.

Pars ergò prima politicę doctrinæ conſiſtit in fundatione, quæ perficitur *unione partium*: tùm *collatione* earundem.

Undè duplex fundatio: primaria, quæ partes unit:

Et ſecundaria, quæ unitas locò & territorio certo concludit: nec non domiciliis ſive tectis includit.

De partibus Reipub.

PArtes *Reipublicæ* ſunt primæ, & à primis ortæ.

Primæ ſunt, quæ ſunt ſuæ originis, nec ex aliâ unione priore uniuntur, & dicuntur *Familiæ*.

Itaque collectio partium primarum & ortarum facienda eſt.

De

De familiis.

FAmilia est principis famil. familiarumque personarum & rerum unio, privato imperio facta, mutui obsequii & auxilii in operibus domesticis præstandi causâ.

Personę sunt Imperans, *Princeps fam.*

Obsequentes, *uxor, liberi, servi.*

Res sunt *bona familiaria.*

Est ergò facienda primùm collectio personarum ad familiam perfectam constituendam & conservandam Mariti & Uxoris: Patris & Filii: Domini & Servi.

Mariti & Uxoris unio fit *nuptiis.*

Undè unio conjugalis viri & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens, divini & humani Juris communicatio, nuptiis legitimis conciliata.

Unio Filij & Patris fit partim naturâ,

turâ, partim Jure, quod naturam imitatur, puta *adoptione*, *legitimatione*.

Unio Domini & Servi, vel Jure gentium, *nativitate* & *captivitate*:

Vel Jure Civili, *quando homo liber se venundedit* &c.

Deindè conceſſio & diſpoſitio rerum ſivè bonorum familiarium facienda eſt.

Quæ vel ſunt propria Principis familiæ: vel Communia.

Vel propria uxoris, puta *Dotalia*, *Paraphernalia*: filiifam: ſervor: *peculia*, prout de hiſce diverſè Reſp. diverſimodè diſponunt.

Porrò cum civilis unio conſtet Imperio & obſequio Familiis ſanè regendis tribuit ſivè potius relinquit Politicus, Patriſamil. imperium privatum, quod natura habet, idque diſpoſitione civili informat & moderatur, ut exindè naturale Civile exiſtat.

Quod

Quod pro differentiâ Personarum triplex:

Unus Princepsfam. imperat, uxori, ut maritus; Liberis, ut Pater; Servis, ut Dominus.

Cæteri obtemperant.

Unde Imperium *maritale*, *patrium* & *dominicum*.

Ad fundandam itaq; Rempublicam homines vagi familiis sunt colligendi & colligandi imperio. Quæ primæ partes cujusque Reipubl.

Quæ *perfectæ* personis & rebus constantes familiaribus.

Imperfectæ contrà.

Quæque vel *Nobiles* vel *Plebejæ*, de quibus suo loco.

Exindè Politico observandum

1. Quibus & quantis familiis Respub. sivè civitates fundatæ sint.

2. in usu practico: quibus familiis, & ex quibus populis & quibus modis potissimùm fundamenta suæ Reip. & civitatis jaciat.

De

De Civitate.

COnstitutis familiis in Republ. Civitas fundanda succedit.

Civitas est familiarum, trium saltem, cum rebus civilibus, publico imperio facta unio.

Ex familiis progrediuntur cives: tum conferuntur res civiles.

Quæ proindè partes civitatis uniuntur publico imperio.

Civis est liber homo, qui sub imperio publico constitutus civitatis communione gaudet.

Res civiles sunt *bona publica* quasi populi sivè civitatis.

Imperium publicum est potestas publica civibus imperandi, ut imperata faciant & vetita intermittant, sub pœnæ publicæ comminatione & executione: aut præmii publici promissione.

Imperium publicum & *absolutum* & *moderatum* constituitur.

Quippè

Quippè quod illud suas vires congruenter & sufficienter exercere nequeat, quàm per hoc, quod ex se derivat & deducit.

Indè evenit, ut quę societas publico Imperio moderato coit, in specie sæpè dicatur Civitas,

Quæ verò absoluto, Resp.

Quanquã interdum coïncidant, nec nisi ratione tantùm distinguantur.

Absolutè imperat *Princeps*: moderatè *Magistratus*.

Obsequuntur universi: Qui *Subditi*.

Quocircà ut unione familiarum & civitatis existat Resp. summum Imperium, Quod Majestatis est, Principi committendum est.

De Majestate.

Majestas à magnitudine appellata, politica, est summa in

Republica universim imperandi potestas.

Cujus esse est, summam esse, atque universaliter imperare.

Summa est, quod superiorem aut parem sibi non agnoscat.

Universalis est potestas, quod universos aut singulos saltem unico imperio complectatur & coërceat.

Est verò Majestas *prima* potestas, propterea quod reliquarum potestatum prima.

Tum quod suæ quasi orignis.

Nec aliundè proficiscitur & dependet, nisi ab ipso DEO.

Qui eam proximè antecedit, & cujus vicem in hoc mundo obtinet.

Majestatis principalis finis est *animare imperio* summo universali Rempub.

Subordinatus, & à principali dependens, est *salus seu beatitudo populi*, id est, universorum primùm, deindè singulorum civium, quam

 Majestati

Majeſtati propoſitam eſſe oportet.

Subjectum eſt, *territorium univerſale* extimis Reip. finibus comprehenſum.

Affectiones ἑπόμεναι ſummam poteſtatem comitantes ſunt, Solutam eſſe & Perpetuam.

Soluta eſt liberrima, nullius hominis imperio, aut legibus civilibus obſtricta.

Niſi quod DEI & *rationis* Imperium, quod utrumque ſuperius eſt, agnoſcat.

Tum quoque *legem* & *pacta Imperii*, quæ connexa & dicta ſunt Majeſtati.

Principi tamen cui in eſt, *legibus vivere* convenit, etiam civilibus.

Quæ ad ipſum rectâ vel ἀναλογίᾳ ſaltem referri poſſunt.

Quod æquũ & decorũ deſiderat.

Deindè poteſtas ſumma eſt *perpetua*, & *Majeſtati individua*.

De

De summi Imperii functionibus.

SUmmum *Imperium* est summa Imperandi potestas, quod Majestatis est.

A quo inferius quodvis, tum quævis alia potestas, præter illud, dependet.

Undè potestas prima, & à primâ dependens existit in Rep. & quæ informationem, nec non sustentationem ab eà obtinet.

Partes & *Jura summi Imperii*, sivè Majestatis, sunt functiones quibus suam vim propriè & distinctim exerit.

Propterea quia ipsum indivisum: ita & Jura ejusdem, propria & individua sunt.

Propria quòd omni & soli, nec non semper conveniant Majestati.

Individua autem, quòd neque *cessione*, neque *præscriptione* subdi-

tis communicari queant aut deberant.

Quæq; ut effecta formalia Principem à subditis dispescant.

Quamvis *administranda committi* possint causâ exigente, nomine & vice Principis, citra violationem & confusionem Imperii.

Jus Majestatis vel universim vel partitè considerari potest.

Universale est fundare & conservare Remp. ordinando, administrando & tuendo statum publicum & privatum, nec non amplificando & mutando eandem domi forisvé.

Hinc cætera particulatim & distinctim dependent.

Ordinat enim Majestas Rempubl. in quavis parte & tempore.

Legibus & personis publicis legum & consilior um custodibus & executoribus.

Tũ rebus ad polit iã pertinẽtibus.

Quibus

Quibus universis & singulis status sustentatur.

Leges ergò *ferre universis & singulis*, summi Imperii præcipuum, & generalissimum caput est.

Nempè de personis & Rebus publicis, sacris, civilibus, militaribus & privatis.

Leges & privilegia interpretari, ut earum, eorumque interpretatio pro Jure habeatur:

Leges mutare.

Jus deindè *pœnæ statuendæ: à pœnâ & vi legum liberandi* & restituendi contra sententiam secundum caput complectitur.

Prætereà *præmia* & beneficia publica impertiri, atque *honores & dignitates* conferre, tertium.

Insuper *Jurisdictionem* & *animadversionem* omnimodam & liberrimam habere.

Undè jus *Imperium jurisdictionemque* in alios derivandi & distri-

buendi, aliamvé potestatem concedendi.

Item jus *creandi Magistratus & Judices*, præsertim majores.

Aliamq; potestatem permittendi aut confirmandi.

Adeòq; partem seu actum Imperii & Judicii in certis causis singularem reservandi jus, Majestatis caput quartum constituitur.

Huic potestati quintum caput *Provocatio* extrema aut saltem *jus supplicandi* cohæret: si quidem Principis est judicium summum exercere, & summum tribunal instituere.

Sextum caput est jus *conficiendi ærarij* publici, ex vectigalibus & tributis ordinariis atque extraordinariis, aliisq; compendiis publicis.

Tum jus *dispensandi de pecuniâ* publicâ.

Septimum est jus percutiendi, assumendi, mutandi & tollendi *nummos*.

Octavum caput continet *jus belli indicendi & finiendi.*

Adeoq; jus percutiendi *fœderis.*

Nonum jus indicendi *comitia*,& ordines imperij convocandi.

Decimum est *fidelitatem* æqualiter ab omnibus exigendi.

Undecimum jus Majestatis, est jus mittendi & recipiendi *legatos.*

Duodecimum, jus *dominationis* quod est jus quoddam supremum, boni publici gratiâ, & plerumq; necessitate urgente, contra jus commune & singulare statuendi nec tamen legi DEI & rationis è diametro adversum.

Cæterum præter hæc jura, sunt etiam alia principibus competentia jura accidentaria.

Primò *Reservata*, quæ sunt jura illa de negotiis, quæ sibi suæque autoritati & potestati seorsim reservare, imperij bonique publici causâ, disponenda, nec Magistra-

tibus, aut alijs facilè concedere solent.

Deindè *Arcana*, quę speciē Majestatis & Reservatorū præ se ferunt.

Præterea *Regalia*, quæ sunt jura quædam principalia, emolumento & Patrimonio Principis destinata.

Denique *Privilegia* Principum, quibus præter jus commune singulatim gaudent & utuntur.

De Principe, statu & distinctione Rerumpublicarum.

DE Majestate per se & generatim perpensâ actum est, jam quatenus inest, spectandum.

Inest autem *Principi*, per quem Resp. statū adipiscitur & conservat.

Est enim *Status* quasi forma Reip. quo stat & persistit.

Et quia uni inest, vel multis.

Uni semper τῷ λόγῳ: interdum etiam simul personâ.

Multis

Multis aut paucioribus, aut universis vel majori parti:

Status Reipublicæ existit vel *Monarchicus* vel *Polyarchicus*:

Et hic *Aristocraticus* vel *Democraticus*.

Hi status uti personarum numero distincti sunt: ita natura Majestatis individua commisceri non possunt.

Simplices ergò semper, nunquam mixti.

Omnisque Resp. simplex, nulla mixta.

Nisi quod *modo administrandi temperetur*, qui longissimè à status ratione differt.

Optimus autem Reip. status est ille, qui cuique populo quàm optimè congruit.

Quem prudentia politica eidem appositè & conformiter applicat.

Quamvis & singuli sua *commoda & incommoda* secum ferant.

Quorum rationem in malis praecavendis & curandis haberi publicè interest, de quibus suo loco.

De Monarchiâ.

M*Onarchia* status Reip. est, in quo uni Majestas inest, seu quando in unius principatu Reip. majestas versatur.

Unum intelligo regulariter *virũ:*

Irregulariter *fœminam*:

Qui Princeps in specie dictus, imperans universis & singulis.

Proindè solutus & perpetuus.

Spontè tamen legibus eum vivere convenit.

De modis constituendi Monarchiam.

MOnarchiæ acquisitio: tum distinctio consideranda est: acquirendi modi & solennitas, deniq; ipse monarcha.

Modi

Modi capiendi Principatum legitimi ſunt divini & humani.

Divini, ut ſi deferatur Principatus cælitus, puta oraculo.

Humani, qui ab hominum conſenſu, id eſt, populi vel optimatum dependent.

Conſenſus vel liber vel coactus.

Undè Principatus vel ſpontaneâ vel coactâ populi voluntate acquiritur.

Liber conſenſus vel expreſſus vel tacitus.

Uterque verus vel quaſi.

Hic cauſæ impulſivæ principatus conſtituendi conſiderandæ: puta *imperitia imperandi, metus hoſtis, ſeditio*, &c.

De Electione.

EXpreſſo conſenſu principatus defertur *Electione.*

1. Cum quis *per ſuffragia* popu-

li, vel optimatum in Principem creatur.

Sivè natalibus regiis antè, sivè post habitis:

Ex prosapiâ certâ vel incertâ.

2. Vel electione per *sortem*, si inter eligendos sit dubia concertatio.

De Successione.

Tacitum consensum comprobat populus in *successione*: quando Principatus Principi acquisitus in successorem lege successoria continuatur & conservatur.

Successio est acquisitio juris defuncti, qui est Princeps, & jure habuit Principatum, quem successor legitimus acquirit.

Estque vel ab intestato, quæ hic primas tenet;

Vel testamentaria.

Ab intestato est vel descendentis vel collateralis.

Des-

Descendentes intelligo liberos naturales & legitimos simul.

Liberorum est mas vel fœmina: id est, filius vel filia.

Filius vel primogenitus, vel secundo genitus.

Hic secundum, ille primum caput efficit.

Primogenitus autem est, qui primum est natus.

Etiam *ante adeptum Patris imperium.*

Primogenitura ergò sivè primogeneia nihil aliud est, quàm primigeniti successio.

Cujus causa principalis est Lex, quæ ob bonum publicum & in honorem & favorem Imperij est introducta. Ut principatus & qui sub eo sunt, integri & quieti perseverent.

Quod si avo imperante, primogenitus moriatur, & relinquat hæredem, *nepos patruo* præfertur.

Talis

Talis est successio primogeniti.

Qui *si inhabilis* est ad administrationem, vel ob ætatem, vel ob mentis vitium, aut si adhuc in utero est, aut si casus superveniat, ut Princeps capiatur, administratio committitur tutori, vel curatori.

Qui vel proximus agnatus, vel alius.

Deficiente primogenito, succedit proximus agnatus.

Filia autem succedit irregulariter apud eos populos, qui fœminarum imperium ferre didicerunt, masculâ lineâ deficiente.

Testamentaria successio est ejus, quem deficientibus legitimis antecessor designavit, lege, pactoque populi permittente.

Quasi successio est Principatus cessio.

Sponte populi ita defertur Principatus

cipatus: At eodem invito, acquiritur *bello* legitimo.

In auguratio.

SOlennitas sequitur, *ritus* pro varietate populorum Principem *consecrandi* varius.

Quæ vel cum juramento, vel sine eo fieri solet.

Juramento obligatur Princeps justæ administrationis nexu.

Idque purè præstatur.

Vel *lege certa fundamentali*, quæ majestati dicta:

Aut *pactione regni*, quę inter Principem & ordines sive Proceres inita informatur.

Ita tamen ne Majestatis jus lædat aut minuat.

Distinctio Monarchiæ.

DIstinctio Monarchiæ est in regnum & dominatum.

Regnum

Regnum seu Monarchia regalis est, in quâ Princeps subditos gubernat æquitate naturali, libertate ac dominio subditis permisso.

Ipsus naturæ legibus obtemperans, undè *Rex* dicitur.

Dominatus in quo Princeps libertatis ac fortunarũ dominus factus, dominico imperat imperio, qui Dominus

Utrique opponitur *Tyrannis*.

De Personâ Principis.

PRinceps regit seipsum suosque; id est, familiares & Cives, sivè familiam & populum uti Princeps:

Proindè triplex ejus dispectio habetur, ratione personæ ejus principalis, familiæ & Reip.

In persona Principis causas, tum qualitates Principi congruas perpendi oportet.

In causis nativitatẽ & Educationẽ.

Im

In qualitatibus bona interna & externa, aliaque adjacentia, Principe digna,

Undè confideranda.

Nativitas Principis, *Parentes*, *Educatio*, *Institutio*, *Pædagogus*, *Artes* & ftudia Principe digna, difpenfatio ftudiorum.

Virtutes Principis heroicæ: Pietas & probitas, Prudentia politica & polemica.

Valetudo ubi regulæ vivendi.

Cultus corporis in veftitu & inceffu.

Exercitia & recreationes animi & corporis.

Convictores, Collufores juniorum Principum.

Autoritas in pace & bello.

Fama, *infignia* & tituli.

Fortuna.

Affectio & odium.

Infidiæ, traditiones, internecioiones.

Ætas,

Ætas, Anni Climacterici & fatales.

Mors.

Ritus funebris, sepultura.

Testamentum, hæres.

Historia & res gestæ Principis.

In Familiâ & aulâ, *Uxor*, *Nuptiæ*, *Liberi*, *Consanguinei*, *Conversatio aliorum*, *Ministri*, *Adulatores*, &c

Officium Principis quod Rempub. attinet, per universum corpus politicum diffunditur.

De Aristocraticâ & Democraticâ.

POlyarchia est, cum Civibus collectim unitis, summa imperandi potestas inest.

Qui singulis imperare possunt, cunctis non possunt, atque eò etiam amplius distat à Principatu Polyarchia.

Civium autem pars minor vel major imperat: undè forma altera

ra Ariſtocratia, & tertia Democratia.

Ariſtocratia ergò, quæ etiam Optimates dicitur, eſt Reipubl. forma, in quâ minor pars civium in reliquos univerſos & ſingulos ſummum jus habet.

Minor autem pars eſt quæcunq; dimidio univerſorum civium minor.

Ex pauciſſimis *Duumviratus, Triumviratus.*

Plurium numerum definire non opus, nec certum eſt.

Quò autem pauciores, eò arctius ſtatus Optimatum uniri videtur.

Nec Cives omnes optimos, ſed ditiſſimos, bellicoſiſſimos flagitioſiſſimos ſimul intellige.

Democratia ſivè Timocratia eſt, cum ſummũ imperium univerſis civibus ineſt, aut ſaltem majori parti.

Quod ſi unus dignitate prior ceteris in polyarchiâ exiſtat, ſpeciatim

cim *Principatus* dicitur, Ariſtocratiæ quaſi ſpecies vel Democratiæ.

De imperio Moderato publico, Juriſdictione, Judicio & animadvertendi poteſtate, &c.

HÆc de Imperio Abſoluto: ſequitur moderatum & limitatū.

Moderatum Imperium publicum eſt poteſtas publicè imperandi à Principe conceſſa & certâ lege, modòque temperata.

Quæ continet Juriſdictionem & Animadverſionem.

Juriſdictio eſt poteſtas publica ratione Juris dicendi definita.

Eſtque vel *Juriſdictio in ſpecie*, quæ poteſtas Juris demonſtrandi, ſecundum quod cives vivere debent.

Vel *Judicium* poteſtas noſcendi & definiendi Juris, an Cives ſecundum jura vixerint.

In

In Judicio partes & modus litigandi consideratur.

Partes sunt Personæ, *Judex*, item Litigantes, *Actor, Reus*. Accessor: *Assessores, Jurisperiti* &c.

Item *Advocati* & *Procuratores*,

Tum res controversa sive *quæstio*.

Quæ *Facti* de

Quo constat

Vel quod *probant*.

Et *Juris* quod ex *lege* vel *arbitrio* boni viri deducitur.

Modus litigandi est *ordinarius*.

Vel *summarius*, vulgo Proces,

Porrò Judicium est *civile* & *criminale*.

Civile quoad causas civiles.

Civile, vel est *transactionis* vel *litigiosum*.

Item vel *pupillorum*, *Mercatorum* & *nautarum* &c. *Nobilium Principum* &c.

Criminale quoad causas criminales

Denique

Denique legitimum & ordinarium Judicium ad summum refertur.

Hoc est ad *Tribunal summum*, quod Principis est. Undè in Republica summum & inferius Judicium.

Et hæc de Judicio, sequitur animadversio.

Animadversio est potestas publica, certo modo animadvertendi in facinorosos.

Quò *gradus pœnarum*, *modus exasperandi* & mitigandi eas &c. *Et suppliciorum genera* pertinent.

Hoc Imperium inest vel jure vel privilegio.

Indè quod *mandari* potest vel non potest.

Deindè est vel *vicarium* vel *autocraticum*.

Autocraticum *titulo hæreditario* vel *lege fiduciariâ*.

Præterea moderatum imperium est vel *Civile* vel *Militare*.

Denique

Denique *ordinarium*, quod certo ordine perpetuò competit.

Vel *extra ordinarium*, quod ad ſtatum tempus.

Hæc de publico Imperio. *Privatum* eſt Principis familias de quo ſuprà.

De Obſequio & Subditis.

HActenus de Imperio: ſequitur tandem Obſequium.

Obſequium refertur ad Imperium: & conſiſtit in promtâ & fideli voluntatis obedientiâ, atque effectione eorum, quæ imperio præcepta & juſſa ſunt.

Prçcipiuntur autem imperio diſcenda, quæ vera & recta: tum jubentur etiam facienda, quæ recta & æqua: & non facienda quæ iniqua.

Proinde obſequium ſpectat diſciplinam: tum juſſum Principis ſivè Legis, reliquorumque Magiſtratuum:

tuum: nec non privatorum, qui jus jubendi habent.

Obedientia autem extenditur ad *possibilia jure & facto.*

Nam impossibilium, quæ vel naturâ vel jure fieri non possunt, nulla est obligatio.

Qualia sunt, quæ adversus pietatem, fidem & pudorem imperantur.

Quo in casu DEO *& rectæ Rationi* magis obediendum est, quàm hominibus.

Cætera jussa omnia, etiam *dura & Tyrannica obsequio præstanda sunt*, faciendo quæ imperata, & omittendo vetita.

Cum debito *honore* & reverentiâ, qui Regenti sivè sit Princeps, sivè Magistratus, Sacerdos, Præceptor, Pater &c. debetur.

Porrò uti imperium publicum & privatum: ita obsequium quoque publicum & privatum.

Publicum

Publicum eſt, quod debetur Principi, & iis, qui loco Principis regimini præſunt.

Quod vel *commune* eſt univerſorum ſubditorum, & in obedientiâ omnium actionum & virtutum civilium verſatur, quæ præcepta & juſſa exigunt univerſim, puta piè & honeſtè vivere, alterum non lædere, & ſuum cuique tribuere.

Vel eſt ſimul *ſpeciale*, quod actiones civium proprias pacis bellique tempore ſpectat in quovis ſtatu.

Quod ſingulari nomine *Munus* dicitur, quod vel *Perſonale* eſt, vel *Patrimoniale*.

Obſequium efficit *ſubditum*, qui eſt ſub imperij ſive Reip. tutelâ conſtitutus.

Qui vel eſt homo *liber*, vel *ſervus*.

Homo liber, *civis*, qui jure civitatis gaudet.

Cui opponitur *Peregrinus* & *Fœderatus*.

Civis *naſcitur* vel fit *Adſcriptione*.

Adſcriptus obligatur *juramento ſubjectionis & fidelitatis*.

Cives autem *variant* admodum in Rep. pro variâ dignitatis & conditionis differentiâ.

In pleriſque tamen Rebuſpub. diſtinguuntur in *nobiles* & *plebejos*, de quibus infrà.

Hæc de publico obſequio: ſequitur privatum.

Privatum obſequium eſt, quod à familiaribus patrifamil. debetur & præſtatur: de quo etiam ſupra.

Hoc ordine Imperiorum & poteſtatum, nec non obſequiorum, univerſa ratio imperandi & obſequendi in Repub. continetur.

Sequitur ut de Rebus videamus.

De fundatione ſeu Conſtitutione Rerum ad Remp. pertinentium.

AD perfectionem civilem, quoad Corporis inprimis rationem, per-

pertinent *res* tam *belli*, quàm *pacis* tempore.

Non tantùm *necessitatis*, verùm etiam *utilitatis*, & interdum *voluptatis* gratiâ comparandæ.

Sanè *sufficientia rerum* requiritur, non planè affluentia.

Constant autem quædam *φύσει*, quę natura suppeditat.

Quædam *νόμῳ*, quæ lex constituit, quamvis materia à natura sit, videlicet Nummi.

Porrò cum vitæ conservatio ab aëris haustu & à victu, qui nutrimentum & cultum corporis continet, dependeat, Res sanè sufficientes ad Rempubl. eligi, & comparari debent.

Aëris salubritas & bonitas in locorum delectu.

Deindè *Cibus Potus*.

Medicamenta,

Amictus,

Habitatio,

Deniquè *Nummi* parandi sunt.

Ad cibum necessaria sunt *frugum genera*;

Tum *carnes* animalium, *olera* seu fructus terræ & *arborum* item *condimenta*.

Ad potum *aqua*, cujus etiam usus præter potum varius.

Vinum.

Quod si natura hæc necessaria non ferat, arte quærenda sunt.

Cumque corpus hominis, tum etiam aliorum animantium corruptioni & morbis obnoxium sit, *medicamentorũ* ratio in Republicâ instituenda est. Quò *thermæ* pertinent.

Ad amictum faciunt *linum*, *lana*, *corium*, *sericum* &c.

Ad tecta & ædificia publica & privata, *lapides*, *ligna*, *fimus*, *lateres*, *terra*, *calx*, *arena*.

Ad instrumenta victus, amictus & habitationis & aliarum rerum, *terra*, *lapides*, *metalla* &c.

Ad

Ad ministerium *servi*, *animalia*, & alia artificialia innumera.

Ad nummos verò *metalla idonea* & pretiosa, aut alia materies apta.

De Agriculturâ.

HÆc bona parantur *naturâ* & *arte*: vel *mercaturâ*, quæ vicem utriusque subit.

Naturâ enim parari intelliguntur, quæ ope *agriculturæ*:

Arte quę opificiis & artificiis mechanicis.

Utrumque supplet mercatura aliundè.

Terræcultura vera & quasi: superficialis & subterranea: externa & interna.

Vera colit & curat agros, & *Agricultura* dicitur, speciatim Ackerbauw.

Tum pecora, indè *Pecuaria* Viehezucht.

 Quasi

Quasi fossilia, id est metalla & mineralia.

Tum lapides vestigat & eruit, indè *metallaria* Bergwerck.

De Opificiis

OPificia sunt artes mechanicæ sive manuariæ, quæ potius corporis, quàm animi functione perficiuntur, quæ materiam ut plurimum *rudem* in varios usus humanos efformant, elaborant & excolunt.

Adeòque in plurimis ipsam naturam imitantur, & sæpe numero superant manus opera Hantwerck.

Quorum tanta est vis, ut in ditandâ & amplificandâ civitate agriculturæ præstare videantur.

Singula verò præsupponunt materiam à naturâ productam, rerum *vegetabilium*, *animatarum* & *mineralium*.

Cæterum opificia sunt *propria* quæ-

quædam, quæ rei propriæ & usui certo destinata:

Quædam *communia*, quæ rei in varios usus.

Quorum tamen quædam *necessaria* omninò:

Quædam *utilia* Reip.

Quædam *voluptuaria* censentur.

Ad fruges destinata est *Ars molitoria*.

Ad panem coquendum *pistoria*.

Ad carnem faciunt *Lanij*.

Ad coquendam carnem *Coqui*.

Unde & publicè expedit *coquos publicos* in Republ. haberi.

Item *Hospitia* sivè diversoria publica.

Præcipuum condimentum ciborum *Sal* est, quod natura producit; ars verò perficit, ut usui humano commodum.

Unde genus opificij, quod sal coquere & usui idoneum reddere potest.

Ad aquam ducendam ars de *ductibus aquarum & fontium.*

Ad potum faciunt artes, quæ potum coquunt & parant.

Cum enim aqua ubivis non adeò salubris, nec ubique vini copia: humanum ingenium aliud genus potus invenit, quod *cerevisia*, ex frugibus, lupulo & aquâ concoctum, sive ex hordeo sive ex tritico.

Huc pertinēt & alij *factitij potus.*

Sanitati præservandæ & curandæ inservientes artes sunt (præter *Medicinam*) *Chirurgia, Pharmacopœja* & *Chimica* sive Spagirica.

Tum *Aromataria* &c.

Opificia & artificia ad amictum spectanda sunt, quæ materiam primùm præparant.

Ex vegetabilibus, lino, gossipio, cannabi, folijs & corticibus arborum:

Ex animatis, lana ovium, pellibus, coriis, pilis animalium, ex pis-

 cium

cium tegumentis: ex avium plumis.

Ex metallis.

Deindè ſunt opificia, quæ elaborant & veſtimenta conficiunt ex materijs præparatis.

Quoad corpus totum & partes.

Tum quoad utrumque ſexum, virilia & muliebria: nec non communia.

Sartorum, ſutorum, pelleonum, pileonum &c.

Ad habitationem & ædificia pertinet *Architectura*.

Opificia ad ſuppellectilem domeſticam, & varia inſtrumenta pacis & belli tempore, *fabrilia, armaria, arcuaria* &c.

Artificia deindè ſunt quædam ad ornatũ ſpectantia *pictoria, ſculptoria, ſtatuaria*.

Artificia ad rem librariam pertinentia: *Typographia, Chalcograph.*

Ad *Muſicam*.

Ad *Lusum*.

Item vilissima, ut sunt *carminaria carbonaria*, *balneatoria*, & *tonsoria*.

De Mercaturâ.

DEnique ad parandam sufficientiam rerũ, succedit *mercatura*: Quâ bona omnis generis ad Rẽp. pertinentia aliundè Remp. seu civitatẽ *invehuntur*: contrà verò superflua interdum aliorsum *evehuntur*.

Tàm *mari* & fluminibus, quàm *terrâ*: hæc *vehiculis* perficitur, illa *navigiis*.

Ad vecturam *planities terræ* expedit,

Quæ vel naturâ ita est, vel quantum fieri potest arte facienda.

Adeòque *viarum publicarum ratio* habenda, ut & idoneæ sint, & tutæ ad vecturam, & iter hominum.

Ad *navigationem*, aquas natura, vel etiam ars subministrat.

Ad

Ad quam etiam *portus* capax & tutus constituendus.

Ut autem sunt innumeræ merces: ita quoque varij & innumeri *mercatores* necessarij.

Sunt etiam certi *mercatus*, sivè nundinæ instituendæ, in quibus peregrini cum incolis varia commercia tractent, & certa loca mercibus exoticis deponēdis assignanda **Niederlage**. &c.

Respubl. ergò quoad conservationem vitæ & corporalem perfectionem adipiscendam, constat *Agricolis, pastoribus, venatoribus, aucupibus, piscatoribus, hortulanis, metallariis, opificib. & artificibus manuariis mercatoribus & nautis*.

De Nummis.

HActenus de rebus naturalibus, quæ naturâ & vel naturâ & arte simul constant.

Sequuntur res civiles & legitimæ, quæ vices naturalium & artificialium sustinent vi legis, & indigitantur *Nummi*.

Nummus enim est materies, seu res quædam publico valore cætera quæque inæqualia commercii æqualiter dimetiens.

Efficiens nummi in Rep. est *Princeps*.

Qui non tam *cudere*, quàm pretium imponere, omniâque requisita & qualitates nummorum in suâ Republicâ ejusque partibus necessariorum præscribere.

Nec non alienos nummos *assumere* potest & debet.

Jus vero cudendi *Magistratibus committi, aliisq; permitti* hodiè solet.

Tàm *præscriptione* & consuetudine immemoriali quàm *privilegio*.

Finis nummi est dimetiri & æstimare cætera omnia coæquando inæqualia æqualitate quantitatis.

Pro-

Proindè non immeritò loco bonorum, quorum valorem & æstimationem continet, & definit, habetur.

Abſolutus finis & cum alijs communis, eſt *Salus Reipub.*

Materia nummi eſt vel ordinaria & genuina: vel extraordinaria & impropria.

Ordinaria materies ea eligi debet, quæ ſuâ naturâ & proportione rebus ubique coæquandis habilis & ſtabilis eſſe poteſt:

Qualis eſt materia pretioſa metalli, *auri & argenti* ubique valentis & durabilis.

Deindè quoque materies minus pretioſa adhibetur, *æs*, quod minus durabile & incerti pretij.

Nummi ex auro & argento *puro* cudi poſſent: ſed hodiè ære ſaltem æquabili portione *miſto* formantur.

Miſtionis causâ cenſetur *ſoliditas*, & durities nummorum: tum quo-

qui

que, ut *impendium fabricationis* rependatur.

Æqualibus verò miſtura eſt, quæ puritatem metalli utriuſque quoad fieri poteſt, quàm proximè accedit.

Quod fit cum *viceſima quarta pars* tantùm in marcâ auri, atque in marcâ argenti *pars duodecima* tantùm ex alieno metallo admiſcetur.

Forma nummi conſiſtit in *valore publico.*

Valor publicus à *pondere*, *charactere*, & *aſtimio* dependet publicis & legitimis.

Nummo ergò cuique certum & uniforme *pondus* aſſignandnm eſt.

Deindè ſignandus *charactere* publico.

Puta Principis, vel Principis & ejus, qui juſſu aut privilegio nummos cudit.

Signatio plerumq; continet nomen, effigiem, inſignia, vel quod-

vis

vis aliud ſymbolum & ſignum Principis aut cudentis, aut utriuſque.

Deniquè *publicam & perpetuam æſtimationem*, inprimis ex bonitate & pondere juſto materiæ, nummis indi oportet.

Genuinus ergò & bonus nummus eſt, qui bonâ materiâ, pondere, charactere, & pretio legitimo conſtat.

Hæc de materiâ & formâ nummi perfectâ.

Materies *extraordinaria* eſt, quæ minus habilis eſt, & in defectum ordinariæ, plerumque urgente neceſſitate ſuffici ſolet.

Hæc regulariter collatione ordinariæ pro falſa habetur.

Neque locum niſi neceſſitatis tempore habet.

Quo pacto etiam ejuſmodi nummi causâ ceſſante, permutatione legitimorum redimendi ſunt.

Hæc de cauſis nummi: ſequitur Qualitas,

Quæ

Quæ eſt *figura*, quæ ſi rotunda, tractabilior & durabilior quàvis aliâ cenſetur.

Deindè quodvis aliud adjunctum.

Puta *numerus* in proportione cum reliquis valorem aperiens:

Annus quo percuſſus,

Et *Nomen* in publicatione exprimendum.

Porrò *nummi partitio* in partes minutiores & minutiſſimas faciunda eſt, ut ad quaſvis maximi, minoris & minimi pretii merces commutandas ſeu emendas valeat.

Partes autem iſtæ, quæ numeris integris conſtiterint, perfectiores erunt, & uſui populi commodiores.

Partitioni convenienter adhibere videtur *Sexagenarius*.

Idcircò ejus ratio inprimis in nummis habenda.

Altera diſtinctio nummi ex materiâ & charactere deſumitur, ut alii

aurei,

aurei, alii *argentei*, alii *aerei* percutiantur.

Majores ex auro & argento,

Minutiores ex argento etiam:

At minimi ex ære.

Modi autem cudendi nummos duo esse possunt, *fusio* & *percussio*.

Cujus rei gratiâ *officinæ* certæ & publicæ quoad fieri potest, quàm paucissimæ constituendæ sunt.

Tum *Magistri* & *ministri* idonei & probi præficiendi, ut omnis fraus & corruptio evitetur.

Denique necessum est *alienos nummos adsciscere*:

Eâ lege, ut bonitati propriorum æqualiter aut saltem majori ex parte respondeant.

De Loco sive Regione Reip.

PRimaria Reip. fundatio Partes Reip. colligit.

Secundaria collectas loco collocat.

cat, & territorio certo definit: tum quoque tectis includit & domiciliis.

Loci verò delectum haberi oportet, ut sit talis in, quo homines, sivè cives sufficienter, *commodè* & *tutò*: tum quoque *jucundè* vivere possint.

Quocircà rationem loci opportunitate bonorum naturalium & civilium: quæ necessaria, utilia & voluptuaria, vel ex ipsâ Rep. vel ex vicinâ, metiri oportet.

Undè Qualitas loci Reipub. apti, in requisitis subsequentibus quærenda est.

1. Num *aer salubris*?

Qualis fuerit, qui temperatus.

2. *Aquæ sufficientia & salubritas.*

Quæ ex perenni fonte delabitur, vel fluvio per saxa decurrit.

3. An *cibi & potus copia*?

Tum *medicamentorũ commoditas.*

Quæ à terræ cultura dependet.

4. Videndum num regio *ingenia indu-*

industria opificiis excolendis apta foveat:

Quorum laboribus non tantùm sufficientia rerum parabitur & elaborabitur: verùm etiam Resp. locupletior & potentior reddetur.

5. Discutiendum, num *commercia* maritima & terrestria frequentissimè tractari possint.

6. Num talis sit locus, in quo facile *nummorum copia*, qui nervi rerum agendarum, adquiri & parari possit.

7. Locus eligendus erit *tutus*. Qui vel natura tutus, vel arte reddi possit.

8. Requisitum à loci naturâ petendum est *amœnitas*.

9. Hæc omnia cum *populi naturâ moribus & ingeniis* conferenda.

10. Non sui tantùm loci, sed quoq; *alieni, vicini*, sivè aliquantillum dissiti, eâdem ratione, quâ dictum est, respectum haberi oportet.

Et

Et quanquam hæc requisita universa & singula uno in loco vix reperiantur, ea tamen sunt seligenda, quæ potiora cæteris.

De Territorio.

TErritorium à terrendo dictum, est ambitus soli marisvè, limitibus certis imperii, jurisdictionisq; exercendæ gratiâ definitus:

Aliàs ditio, districtus, provincia, diœcesis &c. dicitur

Causa est DEUS opt. max. qui omnia mensurâ definivit, & Rerumpub. fines constituit.

Partes territorii sunt *termini limitibus circumscripti*, imperium, jurisdictionemq; intra sese complexi.

Limites sunt signa sivè notæ, quæ fines jurisdictionis territorio inhærentis demonstrant.

Et dependent vel à *naturâ* vel *ab arte*.

Terri-

Territorium est vel universale vel particulare.

Universale quod finibus summi imperij concluditur.

Particulare, quod terminis imperii jurisdictionisq; limitatæ comprehenditur.

Prout enim regio, sivè regnum fuerit amplissimum: ita quoque publicè expedit, illud in multa territoria partiri.

Contrà quò arctior Respubl. eò parcior territorii distinctio.

De Structurâ ædificiorum Urbis, Suburbiorum de viis locisque publicis & privatis.

CIvitas cohibenda & tuenda urbe, suburbiis, pagis, vicis.

Urbs est nihil aliud, quàm ordinata, commoda, tutáque, nec non ordinata ædificiorum dispositio, populi inhabitandi causâ facta.

Partes

Partes urbis sunt *ædificia*; nec non *loca* publica & privata.

Publica quæ publicis rebus & negotiis destinantur, nec non publicis personis, quæ illis præficiuntur.

Quæ vel ad administrationem Juris sacri & profani;

Vel ad defensionem ejusdem spectant.

Ædificia privata sunt singulorum *domus & ædes*.

Deinde spatia Urbis sunt vel *viæ*, & *loca capacia* in urbe, & extra urbem, negotiationi & conversationi civili deputata.

Viæ sunt publicæ & privatæ.

Publicæ quæ cuivis è populo patent.

Loca autem publica commerciis destinata sunt, *Fora Venalia*.

Suburbiorum fermè est eadem ratio.

Nisi quod interdū *peculiaria* sibi ven-

vendicent *ædificia*, viliſſimis & ſordidis opificiis idonea, aut à quibus periculum incendiorum timetur:

Vel *villas*.

Vel *hoſpitia diverſoria publica*, ubi diu noctuque diverti liceat.

Vel denique *hoſpitalia, noſocomia, cœmeteria* &c.

Quod ad ordinem & diſpoſitionem attinet, primum attendi debet *Situs totius urbis*, ut ad frigus & calorem aëris temperatum diſponatur.

Deindè quoque materia urbi idonea eligenda inprimis *lapides* incendij evitandi gratiâ.

Præterea quoque *figura* Urbis rationem habere oportet.

Denique & *facies & ornatus* ejus non debet negligi:

Item *modus*, id eſt, latitudo, & altitudo & longitudo.

Hæc quoad totam urbem.

Quoad partes, opus eſt, ut ordine diſpo-

disponantur & segregentur *civilia ædificia à sacris, militaria ab utrisque, & ita publica à privatis.*

Formam quoque modum & ornatum in singulis ædificiis publicis & privatis differentem constitui expedit.

Privatas itaque domus secundum ordinem viarum publicarum, ad pares dimensiones extrui oportet, ut formam urbis exornent.

Nequicquam tamen exporrectum habeant, ut ne viam aut lucem impediant.

Earum quoque ornatus & splendor mediocris esse debet: neque antecellere publico.

Porrò urbes vel majores sunt:

Vel Minores, quæ *oppida.*

Ex majoribus una solet esse *Metropolis*, quæ mater quasi aliarum.

Item *regia* sivè principalis.

In Urbibus Opifices & Mercatores locari oportet, qui post agricolas

colas sufficientiæ rerum & nummorum, quibus Respub. potens & nervosa redditur, invigilent.

Denique *pagos* quoque *& vicos* in Regione Reipub. passim locari & distribui oportet, in quibus agricolæ.

Haud rarò tamẽ quosdam in Urbibus admisceri publicè expedit.

Adeò ut ne minima terræ portiuncula inculta relinquatur.

Et omnia ita ordinanda, ut mutuâ operâ & ope sibi subveniant, nec uni loco omnia deputanda.

Hæc de prima parte artis politicæ.

LIBER SECUNDUS
De
REP. CONSERVANDA.

De Rep. ordinandâ & distinguendâ in Status.

HACTENUS de Republ. fundandâ dictum: sequitur pars altera politices de Rep. conservandâ.

Respubl. sive Civitas collecta ex hominibus & rebus, imperioque summo coadunata, *conservanda est*.

Quæ ut conservetur, primum *ordinanda* in certas classes:

Dein-

Deindè ordinata artibus & doctrina *informanda*.

Nec non informata *jure gubernanda* & administranda.

Atque denique *defendenda* & tuenda.

Ordine itaque omnia.

Nimirum *personæ* earumque *potestates & officia*; tum & *res Civitatis & familiarum* disponi & distribui debent.

Quarum ministerio, functione & ope cives fines destinatos consequi possint.

Quod ut fiat oportet Remp. in certas & segregatas *classes sive status* partiri.

Statum intelligo certarum personarum, rerumque civilium, officij & functionis cujusdam civilis expediundæ gratiâ ordinatam unionem & cœtum vulgo **Stände**.

Qui duplex, publicus & privatus?

Publicus status consistit in unio-

ne personarum & rerum publicarum, quæ Reipubl. & populo universo inserviunt.

Qui sacer & profanus,

Et hic civilis sivè politicus, vel militaris.

Status sacer est potestatum personarum & rerum sacrarum quæ disciplinæ & religioni inserviunt, vulgò **der Lehrstand.**

Qui Scholasticus & Ecclesiasticus, sivè Scholarum & Ecclesiæ.

Scholasticus occupatur in disciplinâ & informatione civium.

Ecclesiasticus in doctrinâ sacrâ cultus inprimis divini causâ.

Hinc ergò caput de Scholis & Ecclesiâ.

Status politicus est potestatum personarum, rerumque civilium sivè publicarum (ita in specie) consociatio, quæ administrationi justitiæ inserviunt, tempore pacis **der Regierstand.**

Undè

Undè caput dè *Magistratibus*, *Judicibus*, *Consiliariis*, *Legatis* &c. *togatis*.

Status militaris est, qui militiæ & defensioni Reip. destinatus der Wehrstand.

Deniquè est *status privatus* singulorum civium & Patrumfamiliarum, qui sufficientiam rerum ad vitam civilem necessariarum & utilium procurant der Nehrstand.

Utraque personas in publicas & privatas distinguere, *ita & bona publica & privata* segregare oportet.

Utraque in *immobilia* & *mobilia*.

De fundis & agris publicis.

NAm ex bonis in Rep. extantibus Quædam *Patrimonio & usui populi*.

Cætera omnia *singulorum* destinantur.

Quippè quod Resp. sine quibus-

dam rebus communibus & publicis subsistere non possit.

Hæc ergò bona publica partim consistunt in fundis publicis:

Partim in pecuniâ publicâ.

Fundi sunt agri publici, pascua, nemora, silvæ, flumina, fontes, metallifodinæ, & id genus alia, quæ Reip. assignanda.

Quæ bona immobilia necessariò constituenda sunt, quibus & constanter & diuturnè res populi formatur.

De Aerario

PRæter hæc bona, *Nummorum quoque sufficientia* desideratur, quæ bona mobilia dixeris.

Quorum ratio à confectione *ærarij* dependet.

Conficitur ærarium compendiis publicis & privatis.

Utrisque ordinariis & extraordinariis.

Puta

Puta *Reditibus ex patrimonio* & bonis publicis.

Ex *Agris Venatione, Metallifodinis, Salinis, Solo publico, Usuris publicis & Monte pietatis, Opificiis publicis & mercaturâ Monopoliis* &c.

Privata compendia sunt partim imperata à privatis conferenda: partim spontanea.

Imperata sunt *vectigalia*, in quibus causæ, *personæ, res, modus, census, immunitas*.

Tum Species; *Portaria, portoria, ripatica, mulctæ, compendia ex jure migrat. Civitatis* &c.

Deindè *vectigal. fundorum privatorum, ædium, molendinorum* &c. *Opificior: artificior: collegior: Mercium, Jumentor. Hæreditat. Lagator. Dotium* &c. *detractiones*.

Extra ordinaria sunt *Capitatio, Hospitatio, Jugatio, Collectatio, Nummarij æstimij auctio* &c.

Sunt & VectigaliaQuasi Utpote

Mutua pecunia ſumta à civibus & peregrinis, undè *Menſa argentaria*.

Ademptio rerum privat: poſteà pretio redimend. &c.

Denique ſunt *illicita*, injuſta & ſuperflua vectigalia quæ ad morbos ærarij referenda.

Voluntariæ verò collationes ſunt *Teſtamentar. hæreditates*, *Legata*, *Donationes in Remp.*

Quarum *cauſa* προκαταρκτικαὶ attendendæ,

Ex hiſce univerſis & ſingulis conficitur ærarium,

Quod triplex *Sacrū* & hoc *Scholaſticum & Eccleſiaſticum* quod & *Eleemoſynis*, *decimis* & *primitiis* præ cæteris gaudet.

Civile & *Militare*.

Unum quodque verò *commune* eſt: ordinariis expenſis deſtinatum.

Et *Sacratius* quo publici *theſauri* reconduntur, extraordinariis impendiis reſervandi.

De

De Patrimonio singulorum.

HÆc de bonis publicis.

Cætera quæque bona *singulorum patrimonio & usui* relinquenda sunt.

Quorum *possessio* & *dominium* jure gent: & civili acquiritur, de quibus infrà.

De Collegiis, Corporibus & Universitate.

CÆterum ut singuli status eò rectius & facilius sua munera expedire possint, opus est, ut in alias partes subdividantur, quæ *Collegia* dicuntur.

Est enim collegium certarũ personarum (saltem trium) ejusdem potestatis & muneris, rerumque ad id pertinentium unio, autoritate Principis facta aut concessa.

Unde in ſtatu ſacro *Collegia Sacerdotum, Doctorum, Profeſſorum artium & ſcientiarum.*

In ſtatu politico *Magiſtratuum, Judicum, Conſiliariorum.*

In Polemico *militũ & exercituum.*

In ſtatu privato *Agricolarum, Mercatorum, Opificum.*

Undè collegia publica & privata:

Unita Collegia inter ſe *corpus* efficiunt, puta piſtorum, ſutorum, ſartorum &c.

Corpora unita efficiunt *univerſitatem.*

Quamvis interdum hæc nomina promiſcuè uſurpentur.

Solent plerumque ſingula uti ſuâ politiâ id eſt, *jure, legibus, privilegiis, pactis, ſuâque adminiſtrandi formâ.*

Quatuor itaque claſſes & ordines in Republ. inſtitui, in quibus perſonæ & res: eaſque viciſſim Collegiis diſponi, oportet.

Quorum munere & mutuo auxilio

lio Cives suam perfectionem & beatitudinem civilẽ adipisci possunt.

Unde summatim colligiturRemp. constare *Principe*, *Sacerdotibus* & *Doctoribus*, *Magistratibus*, *Militibus*, *Agricolis*, *Opificibus*, *Mercatoribus*: Tum *Fundis* & *Nummis* publicis & privatis.

De Disciplinâ & Artibus.

HÆc de ordine.

Ordinatæ ita Civitatis Cives, ut fines destinatos consequantur, opus est summopere, ut primitus *artibus animi & corporis* informentur; *doctrinaque veri* doceantur & ducantur.

Quod fit *disciplinâ* & *doctrinâ*.

Disciplinâ informantur cives, quoad animi & corporis artes discendas.

Animi artes continentur *Theologiâ* & *Philosophiâ*.

Theologia sapientiam divinam divinitus patefactam suppeditat.

Philosophia verò suggerit cognitionem omniũ scibilium, quantam mens in hac naturæ imbecillitate consequi potest.

Undè etiam corporis artes includit.

Utriusque scopus est; ut homines notitiâ rerum divinarum & humanarum imbuti, felicitatem & beatitudinem adipisci possint.

Adeò ut impossibile sit; cives absque informatione earum rerum fines propositos consequi.

Porro cum Philosophiæ artes triplices sint, *Theoretica*, *practica*, & *poëtica*:

Artibus quoque hisce universis cives informari & erudiri publicè interest:

Quamquã non singulos singulis.

In quâ re congrua proportio observari debet, ut singuli cives suis

artibus

artibus informati, cæteris concivib. mutuitur opem & operam conferant.

Theoreticæ sunt *Metaphysica* & *Physiologia*.

Cujus species sunt:

1. Physica de Spiritibus. Unde *Angelographia*.

De Corporibus *Stœchiologia*, *Uranographia*, *Meteorologia*, *Metallographia*, *Dendrographia*; *Zoographia*, *tropologia*, cujus partes *Somatologia* & *Psychologia*.

Ex quibus *Medicina*.

2. *Mantica* artes divinandi.

3. *Mathematica*, ad quam *Arithmetica* & *Megethica*.

Ad quam *Cosmographia* & *Astronomia*.

Quo pertinent etiam *Pyrotechnia*, *Meteoroscopia*, *Dioptica*, *Gnomonica*; *Optica*, *Catoptica*, *Sciographica*, *Hydographica*, *Nautica*, *Hydraulica*, & *Natatoria Geodæsia*, &

& *Geographia, Chorographia, Topographia.*

Item *Musica* vocalis & organica, inflativa & intensiva.

Practicæ deindè artes sunt *Ethica* & *Politica*, quib. includitur *Oeconomica* & *Polemica*.

Ad quam refertur *pugilatoria, saltatoria, ars equos inscendendi & equitandi, ars fortificandi loca*, &c.

Huc pertinent deindè *Jurisprudentia, Historiæ*.

Denique *Grammatica, Rethorica, Poëtica, Logica*.

Poëticæ artes sunt necessariæ & utiles, quæ opus (præter cognitionem & actionem) etiam post se relinquunt.

Et referuntur ad corpus partim, partim ad animum & corpus simul, de quibus suprà.

Quibus artibus opus est in perfectâ Rep.

Præter hasce necessarias sunt etjam

jam quædam ludicræ: *Gesticulatoria*, *Eunambulatoria*: illicitas verò artes *Magiæ* nomine detestandas & è Rep. eliminandas, complectimur.

De Scholis.

HÆc de Artibus: sequuntur Scholæ.

Porrò institutio, quæ fundat perfectionem, privata sit & publica necesse est.

Privatam exequuntur *Parentes*, vel ipsi vel alii: quibus privatim Educatio committitur.

Publicam Princeps & Magistratus per Scholas publicè apertas.

Hinc caput de Scholis.

Scholæ sunt, cœtus docentium & discentium virtutes & scientias, aliasque bonas artes Reip. necessarias & utiles, tàm belli quàm pacis tempore.

Qua-

Quarum finis eſt eruditio hominum ſivè civium:

Tum ſalus Reip quæ exinde reſultat.

Siquidem virtutes & artes diſcendæ ſunt, non tàm ut diſcenti proſint, quàm aliis, qui ope virtutum & artium indigentes, defectum ſuum communicatione aliorum bonorum ſuppleant, tàm in ſtatu privato, quàm publico.

Forma in recto docendi & diſcendi modo conſiſtit, de quâ in Politiâ Scholaſticâ agetur.

Partes ergò Scholarum ſunt perſonæ *docentes* & *diſcentes*: virtutes *pietatis* & *probitatis*: *ſcientias aliâſque artes* tam *corporis*, quàm *animi*, quibus quis informandus eſt ut utilitati publicæ & ſibi ſatisfaciat.

Undè Scholæ in *liberales* & *illiberales* quodã modo diſtingui videntur.

Liberales tractant potiſſimùm artes animi.

Illi-

Illiberales artes corporis, quæ *Mechanicæ*.

Hinc caput generale de *Præceptoribus eorum electione & qualitatibus tùm officio & potestate*.

Deindè caput de *discipulis, de eorum ingeniis* &c.

Denique de *libris*, quibus artes continentur.

Quorum causa publicas *bibliothecas* haberi publicè expedit.

Cùm verò artes omnibus, omnique in loco æqualiter proponi nequeant, ideò per Scholas diversas disponendæ & distribuendæ sunt.

Indè gradus Scholarum in Rep.

Ut Scholæ instituantur vel *vulgares & vernaculæ*: vel quæ uberiorem artium institutionẽ continent.

Vulgares seu vernaculæ, in quibus pueri, puellæque primordia pietatis & virtutum, aliasque artes utiles, puta numerandi, metiendi, scribendi &c. discant.

Quæ

Quæ ubique locorum, non tantùm in urbe, verum etiam in *vicis & pagis* rusticorum institui debent.

In cæteris Scholis ingenia perfectius excolenda sunt.

Quæ ita *communes* cuivis promiscuè pateant,

Nullo habito respectu ingenii, generis & ordinis.

Vel singulares.

Communes institui oportet triviales & Academicas, seu inferiores & sublimiores.

In inferioribus seu oppidanis *propœdna* exercenda est, id est, artes humaniores, cum principiis doctrinæ sacræ.

In *Academiis* sublimiores scientiæ tractandæ, & absolvendæ, seu *pœdna*, quæ in perfectiori Theologiæ & Philosophiæ cognitione & exercitatione occupatur.

Scholæ singulares, certis ingeniis deputandæ sunt, vel ex plebitate & nobili-

nobilitate simul, vel ex nobilitate tantùm.

Uti enim ordo plebejorum & nobilium atque officium differunt: itaquoque institutionis ratio differens institui debet, ut plebeji ad artes promiscuas: nobiles ad artes belli inprimis educentur.

Itaque *gymnasia quædam nobilium* instituendorum ordinanda essent, in quibus tàm animum, quàm corpus studio virtutis heroicæ & scientiis, artibus aliis que exercitiis nobilitate dignis excolant.

Quâ ratione & artes pacis & belli quàm optimè addiscentur, & cives eò facilius ad suam perfectionem pervenient.

Hæc de Scholis artium ingenuarum

Illiberalium artium Scholæ sunt penes mechanicos artifices.

Prospiciat itaque Princeps & Magistratus, ut institutio in artibus mechani-

mechanicis etiam benè expediatur.

Siquidem etiam publicè intereſt, *artifices & opifices probè informatos* & exercitatos in Rep. habere.

Adeò ut nemo ad exercitium opificii alicujus admittatur, niſi à collegio artis ſpecimine edito vulgò **Meiſterſtuck** probatus & ſuſceptus fuerit.

De Doctrinâ ſacrâ, Religione & Eccleſiâ.

HÆc de informatione civium: Porrò cives non tantùm in cognitione veri & recti erudiendi & informandi ſunt.

Verùm & inprimis per totum vitæ tempus docendi *doctrina ſacra*, quâ ad rectitudinem vitæ in pietate & probitate verâ ducantur, tandemque ad ſummum bonum & beatitudinem in hac & alterâ vitâ perveniant.

Quæ

Quæ consistit in verâ *Religione*, id est, in contemplatione & actione divinâ, sivè veri DEI sensu & cultu.

Hæc enim doctrina divinitus inspirata, & patefacta à DEO docet; Quid DEO, quid proximo tribuendum: & quomodo homini in Rep. rectè vivendum, ut summam suam felicitatem consequatur.

Publicè ergò *verbum DEI prædicandum* est in cœtu publico.

Qui *Ecclesia* dicitur, quæ nihil aliud, quàm publica cõgregatio doctrinam cœlestem prædicantium & audientium, salutis æternæ adipiscendæ gratiâ instituta.

Siquidem alia bona naturalia & civilia, homo artib. & studiis humanis; at bona supernaturalia non nisi *operatione Spiritus sancti*, qui efficax est per prædicationem verbi divini in cordibus auscultantium consequi potest.

Quàm necessaria itaque est homini

mini ſalus æterna; tàm neceſſaria quoque predicatio verbi divini eſſe intelligitur.

Proindè doctrina ejus ſummo ſtudio Politici, & veri Principis Chriſtiani in Rep. colenda & propaganda eſt.

Continetur autem duabus partibus: de *fide* nimirum & *operibus* fidei.

Prior docet, quid credendum; poſterior quid agendum.

Fidei regula conſiſtit in *Symbolo Apoſtolorum*.

Quod continet duo membra. Unum de *DEO*, alterum de *Eccleſia*.

In DEO natura & actiones ſivè opera ejus conſideranda.

Circa naturam docendũ eſt; quòd ſit Deus & qualis ſit.

Nimirum *unus eſſentiâ, ſimpliciſſimus, perfectiſſimus & optimus:*

Trinus in Perſonis PATER, FILIUS & SPIRITUS SANCTUS.

Opera

Opera deindè DEI docenda ſunt: 1. *Creationis*. 2. *Redemptionis*, & 3. *Sanctificationis*.

Quod creavit *mundum*, *Angelos* & *hominem*:

Et qui *providentiâ* ſua omnia gubernet & conſervet.

Deindè *peccatum* & *miſeriam hominis*.

Adeoque quatuor ſtatus hominis, *integritatis*, *lapſus*, *gratiæ* & *gloriæ* doceri oportet.

Unde de *Redemptione* per Chriſtum doctrina, de *perſonâ & officio Chriſti*, de *fœdere DEI gratuito*, de *prædeſtinatione*, *fide*, *ſpe*, *charitate*, de *juſtificatione* & *ſanctificatione hominis*, de *pœnitentiâ* & *vitâ Chriſtianâ*, de *noviſſimo ſtatu hominis*, ubi de *morte*, *reſurrectione*, *gloriâ cœli* & *pœnâ inferni*,

Prætereà de *Eccleſiâ*, *Miniſtris Eccleſiæ*, & *eorum vocatione*, *poteſtate* & *diſciplinâ Eccleſiaſticâ*, *objurgatione*

tione nempe & *excommunicatione* agendum erit.

Item doctrina *Sacramentorum* veteris & novi Testamenti, de *circumcisione* & *Agno Paschali*, *Baptismo* & *Cœnâ Domini* diligenter inculcanda.

Et hæc quidem quoad fidem in primâ parte.

In alterâ parte doctrina de *bonis operibus*, quæ fiunt ex fide secundum legem DEI, & ad ipsius gloriam tendunt, explicanda est. Nam Lex DEI est sententia à DEO data de ratione ipsum colendi, & vitam rectè instituendi, præcipiens facienda, & vetans omittenda.

Quæ triplex:

Moralis, & continet pietatis ergaDEUM& probitatis in semetipsum & erga proximum officia.

Summa ejus in Decalogo comprehenditur in duas tabulas distincta, quarū prima de *dilectione DEI*.

Ad

Ad quam *preces, invocatio* & *gratiarum actio* pertinet.

Altera de *dilectione sui & proximi*

Lex deindè *Ceremonialis* & *Judicialis* conferenda est.

Tandem de *libertate Christianâ* differendum.

Quo ambitu tota doctrina de Fide & Operibus bonis in Ecclesia concludenda & tradenda est *ministeri & Sacerdotũ & Doctorum Ecclesiæ*.

Non igitur est hic politici ea docere: sed ut rectè & ritè doceantur, beatitudinis & summi boni adipiscendi gratiâ prudenter prospicere & diligenter curare.

Quemadmodum autem id fieri debeat, in politiâ sacrâ videbimus.

De jure constituendo in Repub.

HÆc de informatione & doctrina civium: sequitur ut de *Jure* videamus.

Cum enim Cives vix disciplinâ & prædicatione verbi divini boni efficiantur: nisi etiam jussu constringantur, ut rectè & civiliter vivant, partim ob malitiam naturæ partim etiam ob ignorantiam recti.

Ideò in Rep. constituendum est *Jus politicum*, quod rectitudinem vitæ civilis præscribat & pręcipiat.

Ad cujus præscriptum omnes, qui in illa sunt, vitam instituere tenentur, ut fines præstitutos consequantur.

Imperando publicè quæ in Rep. facienda.

Vetando quæ omittenda.

Et interdũ quædam *permittendo*:

Quod si non facienda facta, vel quæ faeienda, non facta fuerint; *puniendo*,

Vel si bene facta fuerint, *præmiando*.

Itaque Jus nihil aliud est, quàm *Præceptũ æqui*: quod Græcis ἐπιεικὲς.

Exinde

Exindè Respubl. existit & dicitur *justa & Legitima*: quæ Juris administratione continetur: Contrà illegitima, quæ *Tyrannis* de quâ suo loco.

Quid Aequitas, & quod in Proportione Harmonicâ consistat.

ÆQuitas est duorum, pluriumvè inter se convenientia & consensio.

Undè æquum erit, quod inter cives duos aut plures convenit.

Nec enim honestum & turpe hîc per se consideramus,

Sed quatenus honestum est duobus aut pluribus in civili societate.

Hoc definire est Politici: illud Ethici.

Cum autem Justitia cuique suum tribuat, necessè est eam quoque determinare, quod æquum sit inter cives.

 Quod

Quod secundum *proportionē Harmonicam* dimetitur & moderatur.

Quæ ex *Arithmeticâ & Geometricâ* conflatur; Rationibus parium & similium inter se modicè confusis.

Quæcunque ergò præcepta sive jura ex æquo definienda fuerint quoad personas & res, secundum proportionem Harmonicam conformanda sunt.

Ut cuique suum æquè tribuatur & conservetur.

Contrà si disponantur *secundum Arithmeticam, omnia erunt paria.*

Sin *juxta Geometricam* tantùm, nulla paria; sed *omnia similia.*

Utrumque cum *Injustitiâ* conjunctum est.

Idcircò paritate & similitudine quâdam mediocriter temperata, Jura personarum & rerum ordinanda sunt.

Quanquam *Geometrica plus in*

pœnis & pramijs, muneribus & dignitatibus polleat.

Arithmetica verò in conventionibus & contractibus prævaleat.

Æquum ergò est, id quod pari similique ratione moderatè confusum pluribus, aut duobus saltem in civitate convenit.

Iniquum contrà quod pari tantùm vel simili ratione consentit.

Hoc destruitur Respubl. illo conservatur.

Quid jus politicum.

CUm ergò nulla Respubl. sine Jure subsistere possit, quæritur tandem, quale illud sit, quo Respub. quæque conservanda est.

Habemus enim Jus NATURÆ, habemus Jus GENTIUM, habemus Jus CIVITATUM & Rerumpubl. multiplex.

Nullum hîc per se satis congruum est.

Sed desideramus *Jus politicum.*

Quod est Jus cuique Reipub. congruum & accommodum.

Si enim una eademque populorum, & mores: Si una eademque omnium regionum & locorum ratio, si temporum, caussarum convenientia, aliarumque circumstantiarum consensus:

Fortè unum & idem Jus universis & singulis populis conveniret: & res politica esset in facili.

Verum enim verò cum *Genius ingeniumque populorum orbis varium:* varia cœli climata; Diversus locorum habitus, & reliquarum circumstantiarum maximum dissidium; adeò ut toto cœlo interdum hominum temperamenta & mores differant: & tempora belli & pacis, nec non montium & vallium, maris & terræ loca admodum varient;

Ideò pro ratione cujusque Reip. differente

differente, differens Jus est constituendum.

Quod proindè Politicum indigitamus τῇ πόλει sivè *Reip.* cuique singulariter & appositè accommodatum.

Adeò ut quod *hîc æquum* statuatur, sæpe *alibi pro iniquo* habeatur.

Quod omne *Sapientia & prudentia* Civilis dijudicat & determinat.

Sapientia, quæ rerum divinarum & humanarum cognitionem prudentiæ suppeditat.

Prudentia, quæ pro varietate populorum, personarum, rerum locorum, temporum causarum &c. Jura divina & humana cōstituit, & singulis Rebuspub. congruenter adaptat.

De principiis Juris Politici & Jure Naturæ.

POrrò hoc Jus politicum colligendum est ex tribus principiis; *Naturâ*, *Ratione* & *Prudentiâ*.

Hæc enim tria unumquodque Jus politicum simul unita consti-tuunt.

Propterea quod natura & ratio naturalis in juris constitutione imperfectâ aut admodùm vagari videatur,

Cum tamen jura perfecta, certa & finita esse debeant.

Jus ergò Politicum primùm deducendum est ex Præceptis *Juris Communis*.

Quod *natura & ratio naturalis* inter homines ubique æqualiter & communiter constituit.

Quod proindè jus commune dicitur, quo communiter omnes homines utuntur.

Est enim ubique eadem natura, eademque ratio naturalis.

Ideò idem quoque & commune jus à naturâ & ratione profectum & cultum.

Jus naturæ est (à naturâ ad naturam

ram tendens) quod natura omnia animalia docuit.

Natura est potestas DEI: ideò DEUS per naturam jus naturale omnia animalia, quæ in cœlo, quæ in terrâ quæ in mari nascuntur, docet.

Docet autem *ut generent, seque & generata* conservent.

Hinc ergò descendit *maris & fœminæ conjunctio, procreatio & educatio sobolis.*

De Jure Gentium.

JUs commune alterum est, quod *naturalis ratio* inter homines constituit.

Et ideò *Jus Gentium* dicitur.

Estq; primævum & secundarium.

Primævum, quod cum genere humano proditum est.

Secundarium, quod usu & humanis necessitatibus exigentibus introductum.

Constituit verò ratio naturalis inter homines duo Jura, *Amorem erga DEUM & hominem.*

Undè Juris gentium est *Religio* erga DEUM: ut *parentibus* & *patriæ* pareamus.

Et cum Natura cognationem inter homines fecerit, nefas est, hominem homini insidiari; Contrà fas, ut vim atque injuriam propulsemus.

Undè ex hoc jure *bella* orta sunt, *servitutes* & *manumissiones subsecutæ*, *discretæ gentes*, *regna condita*, *dominia distincta*, *agris termini positi*, *ædificia collocata*, *commercium*, *emptiones*, *venditiones*, *conductiones*, *obligationes*, *instituta*.

Exceptis quibusdam quæ Jure Civili postmodum etiam adinventæ sunt.

De Jure Civili sive proprio.

CÆterum cùm Jus naturæ & gentium politiis Rerump. non satis, neque semper omni ex parte idoneum sit:

Ideò præter Jus commune, prudentia Civilis tertium Jus addit,

Quod cujusque Reip. *proprium est*, & proindè *civile* appellatur.

Quasi quo præter jus naturæ & Gentium quælibet Civitas utatur.

Quod fit, *dum Iuri communi vel aliquid addit, vel detrahit.*

Nec enim totùm à Jure Naturali & Gentium recedit, nec per omnia ei servit.

Addit autem Juri communi, cum id supplet, eo quod deest, idemque declarat, & certis solennitatibus informat.

Detrahit cùm ejus vagū cursum coarctat, & certo limite definit,

Cujus *fundamentum & ratio* plerumque solet esse necessariò vel probabiliter *vera*, vel saltem *ficta* ad similitudinem veri.

Porrò jus civile constituitur ita æquum, vel simpliciter vel comparatè.

Simpliciter cum absque collatione alius Juris conditur.

Comparatè quando cũ alio confertur vel tempore libero, vel necessitatis.

Libero tempore delectus præstantiæ Juris habendus est.

Ut *Jus humanum cedat divino:*
Civile naturali & Gentium:
Privatum publico:
Singulare communi:
Utile honesto.

Nisi quod ea quæ simpliciter honesta non sunt, sæpe evidenti utilitati postponantur.

Tempore vero non libero hæ regulæ aliquantillum cessant.

Cum *necessitas* legẽ non habeat.

Exceptis iis quæ *simpliciter pia & honesta sunt, quorum violatio semper impia & turpis est.*

Exindè constat, quod omnes populi, partim Jure communi, partim proprio utantur

Quod utrumque unitum nos Politicum dicimus.

Quippè quod collectum sit ex præceptis naturalibus, gent: & civilibus & suæ Reip. accommodatum.

De sanctione Juris & Lege.

HActenus de Jure politico, quid sit, & quib. principiis constet.

Nunc videndum est, quomodo & quâ *autoritate* constituendum in Rep.

Jus politicum constituitur in Rep. vel *Sanctione*, vel *Consuetudine*,

Sanci-

committere Magistratib. civitatib, & municipiis.

Undè Jus *Honorarium.*

Jus *Statuarium* & *Municipale* nomen habet.

Omne tamen vel expresso vel tacito saltem consensu Principis constitui intelligitur.

Adeò ut contra dicente Principe tale Jus nullum sit.

Legumlationis pars altera consistit in *interpretatione* Juris & *Mutatione*, de quâ suo loco.

De Privilegio.

ITa generaliter Lex ferenda est; Nisi quòd interdum etiam Princeps *Jus singulare* indulgeat contra tenorem rationis.

Cujus causa debet esse *evidens utilitas.*

Inprimis publica.

Conceditur autẽ *personæ* vel *rei.* Personæ

Personæ *ob meritum*: vel cum ob facinus singulare *exemplum pœnæ* statuitur. Deinde *Rei* quæ etiam favorem meretur.

Sed hoc Jus ad consequentias non est producendum.

De Scripturâ partibus & publicatione Legis.

HÆc de Legis sanctione:

Sancita solet *scripto* contineri & *publicari*.

Scripturæ tenor comprehendit *præceptum*.

Interdum *rationes* præcepti.

Plerumque cum comminatione *pœnæ*.

Quas partes Legis principales dixeris.

Accessoriæ sunt præloquium & clausula, quæ *annum, diem* &c. continent.

Deindè *Lex publicanda* est, ut omnibus innotescat.

Et post *certum temporis* lapsum obligationem pariat.

De Consuetudine.

HÆc de Jure sancito:
Jus sine sanctione est Jus, quod diuturnis moribus tacito populi consensu comprobatis introducitur.

Et dicitur *Consuetudo*.

Adeò ut de quibus causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oporteat, quod moribus & consuetudine inductum est.

Quod Jus, *quamvis postea in scripturam redigatur*,
Naturam tamẽ legis non induit.

Juris divisio in publicum & privatum

HÆc de Jure in genere:
Porrò Jus in Repub. condendum est *publicum* & *privatum*.

Utrumq;

Utrumque de *Personis* & *Rebus*.

Publicum publicè utile est.

Privatum quod privatim.

In consequenti publicum tendit ad privatum & contrà.

Cujus utriusque Harmonia Resp. quàm optimè se habet & conservatur.

Publicum ergò jus est, quod ad statum Reipublicæ spectat,

Nimirum quod ad *summum imperium*: *eumque, qui imperio præest adeoque ad statum præsentem*.

Tum quod ad *classes & politias publicas* pertinet.

De Iure summi imperij, Status, Reipubl. & Principis: Tum Iure rerumpublicarum & principalium.

IUs publicũ summi imperij complectitur sanctiones *de functionibus*

bus Majestatis: Leges, status fundamentales & pactiones imperij.

Jura Principis Populi, Optimatum

Arcana Sophismata & Simulacra Imperij

Sanctiones de *reservatis, regalibus & privilegiis principalibus.*

Leges *agrorum publicorum.*

Ærarij publici & fisci.

Jura *vectigalium* & *collationum* &c.

De Jure publico sacro.

IUs *publicum sacrum est*, quod in *personis sacris*, earumque *officio & potestate*:

Tum *rebus sacris* consistit.

Personæ sunt *Sacerdotes*

Res *mysteria sacra*.

Tum *bona*, quæ religioni inserviunt, sacra,

Vel quasi, quæ *Ecclesiastica* alias.

Constituendum itaque Jus de personis

personis Sacerdotum, & de mysteriis sacris & articulis religionis: tùm de rebus & bonis sacris:

Quod pro varietate Rerump. varium fuit.

Hodiè ferè uniforme ex sacris fontibus desumtum, & ex Canonibus partim declaratum.

De Jure publico Civili.

IUs publicum Civile est, quod de Personis Civilibus pacis administrationi inservientibus, earumque muneribus,

Puta *Magistratibus*, *Judicibus*, *Consiliariis*, *Legatis*: tùm de *imperio* & *potestate* earum, puta quod de ordinario Imperio, Jurisdictione, Consilio, Legatione agit.

De Jure publico Militari.

QUod in *Ducibus belli*, nec non *rebus ad militiam pertinentibus publicis* consistit.

Cum

Cum quo bona & *beneficia feudalia* conferenda, de quorum Jure singulatim.

Aliaque ducum & militum privilegia.

Item *res sanctæ, uti portæ, muri* &c.

De Jure privato Personarum.

HÆc de Jure publico:

Privatum Jus est, quod ad singulorum æquitatem & utilitatem spectat.

Singulos intelligo in privato statu.

Quorum jus vel ratione *Civitatis*, quatenus sunt *cives*:

Vel ratione *familiæ*, quatenus sunt *Familiares* &c. investigandum.

Modus *adquirendi conservandi* & *amittendi*.

Quicquid enim Cives agunt, vel agunt ut Jus acquirant, velut acqui-

acquisitum conservent: quod pòst quoque interdum amittunt certo modo.

Primum ergo Civium singulorum jus in universum pòst in specie considerandum est.

Universum spectat vel *viventes* vel *defunctos*.

Viventium & in civili unione conversantium Jus, quoad personas dependet à *Statu* & *Obligatione*.

De statu hominum in Repub.

Status est triplex ex Jure *Naturali, Gentium & Civili.*

Statu naturali, Civis est *homo*, habens caput naturale,

Quod in unione corporis & animæ consistit.

Qui *natus* est, vel *exsectus* vel adhuc *in utero* qui Venter dicitur.

Homo in lucem editus, vel est *Mas*, vel *Fœmina*.

Interdum *hermaphroditus*.

Mas

Mas est vel *perfectus*, *Castratus*, vel *Spado* naturâ vel facto.

Quod homo ratione sexus est.

Ratione adjuncti naturalis in domino *Ætas* & *Valetudo* consider.

Ætas est *impuberum* vel *puberum*.

Quæ *pubertas* plena, vel non prorsus plena.

Adolenscentia, *Juventus*, *Senectus*.

Invaletudo Animi est *Dementia*, *Furor*, *prodigalitas*.

Corporis *Morbus sonticus* & non sonticus.

Internus & externus, *Muti*, *surdi*, *cæci* adfectus.

Statu ex Jure Gentium homo est *liber* vel *servus*.

Undè *Libertas* & *Servitus*.

Status ex Jure Civili tertius est, quo Homo est *civis*.

Cui opponitur *peregrinus*.

Civis est *Nobilis* vel *Plebejus*.

Vel

De Jure rerum singulorum.

ET hæc de personarum Jure. Jus rerum privatarum deducitur.

Ex distinctione in *corporales & incorporales* quæ *servitutes*.

Tum *Possessione* & *Dominio*.

Ubi modi adquirendi Juris Gentium, *Occupatio Traditio* &c.

Et Juris Civilis *Usucapio, Donatio, Legatum.*

Successio ex Testamento ab intestato. Tandem agendum est de Jure *Cadaverum, funerum, sepulturæ, monumentorum*, privato.

Conservatio Juris personarum & rerum dependet ab *Actionibus*, Quibus opponuntur *Exceptiones*.

Amissio à *Solutionibus*. &c.

De Jure Civium speciali,

HÆc de Jure Civium singulorum in universum:

Deinde in specie eorum Jus considerandum est, quatenus certo jure gaudent, ut *Agricolæ*, *Opifices*, *Mercatores*;

Unde *jura & privilegia Collegiorum* eorundem.

Hæc de Jure Civium privatorum.

De Jure familias.

PRivati deniq; sunt familiares in familiis perfectis & imperfectis.

Quæ *nominibus* aliisque *signis*, tum mares & fœminæ *vestitu*, *officiisque* singularibus discriminandæ.

Undè de Jure *Maritalis potestatis & obsequij uxoralis.*

De Jure *Sponsal:* & *connubiorum.*

De

De Jure *Dotium & donat. propter nuptias.*

Item de dissolutione *Sponsal. & Matrimonij.*

Deindè de Jure *Patriæ potestatis, & filialis obsequij.*

De *Adoptione, Legitimatione, Unione prolium.*

De *peculio* filiorumfam. profectitio, adventitio, castrensi.

Item de modis *quibus Jus patriæ potestatis solvitur.*

Prætereà de Jure *Consanguinitatis & Affinitatis.*

Denique de Jure *potestatis Dominicæ* &. *obsequij servilis.*

De *servis natis & factis* Captivitate, venditione sui ipsius &c.

De *peculio servorum.*

De *Manumissione.*

Jure *patronatus & libertor.*

De *Adscriptis hominibus propriis*, & iis qui *Manus mortuæ.*

De Tutelâ & Curatelâ.

SEquitur Jus Tutelæ & Curatelæ. Unde de *pupillorum tutelâ.*

De *minorum*, de *majorum*, *virginum*, *uxorum*, *viduarum*, *senum*, *morbo sontico laborantium*, *mente captorum*, *Furiosor: hominum simplicium* & *prodigiorum* curâ.

Deque *eorum*, *bonorum* administratione.

Item *quibus modis tutela & curatela* finiatur.

De Emendatione Propinquorum.

ITem de *Emendatione Propinquorum*, *Seniorum*, *Præceptorum* &c.

Hoc ambitu Iura personarum & rerum, publicarum & privatarum concluduntur.

De quibus universis & singulis disserendū esset, quomodo in Rep. constitu-

constituenda, si unam Remp. subjectam haberet Politicus,

Sed quia pro *varietate populorum & circumstantiarum Resp. admodum variant:* ideò hoc totum negotium committendũ est prudentiæ civili.

Nisi quod de singulis quædam generaliora attingi:

De specialibus verò per discursum collatione Jurium & Rerump. institutis agi possit.

Jus tamen *divinum* & Hebræorum, Ius *Græcor.* Ius *Roman. sive civile*, Ius *Canonicum*, Ius *Saxonicum* &c. majorem & potiorem partem Juri suppeditabunt politico.

De incitamentis obsequii.

HÆc de Legibus:

Quarum vis nulla est, nisi Cives ad earum obsequium quibusdam *incitamentis* constringantur, flectantur & instigentur.

Quæ ſunt *Cenſura* & *Pœna*, *Præmium* & *exemplum*.

Metu enim correctionis & coërcitionis mali à vitiis & delictis abſtinent & deterrentur:

Aliique meliores redduntur.

Beneficiis verò & exemplo ad obſequium recti eò magis moventur & pertrahuntur.

Quâ ratione Reſp. in tranquillo conſtituetur & virtutis ſtudium excitabitur.

Ne ergò homines contra honeſtatem quid committant leges muniendæ & ſanciendæ ſunt metu cenſuræ & pœnæ.

Quod ſi contrà fecerint, corrigendi & coërcendi.

De Cenſurâ.

ITaque primùm in Rep. *cenſurâ opus eſt*, quâ facinora leviora vitia & mores corrupti, qui pœnam adhuc

adhuc mereri non videntur, corriguntur & emendantur.

Puta *luxuria, gula, crapula, lascivia in vestitu, prodigalitatis in conviviis, ædificiis, aliisque sumptibus inanibus, lusus, ocii, pigritiæ, Veneris*, & quæ sunt id genus alia.

Quippè quo medio homines libidini animi indulgentes confunduntur, atque metu ruboris & notæ censoriæ à vitiis arcentur.

Huc pertinent *severæ dehortationes & comminationes à Sacerdotibus & Magistratibus faciendæ.*

De Pœna.

CÆtera facinora graviora metu pœnæ cohibenda sunt & coërcenda;

Quæ *delicta* dicuntur, & adversus leges committuntur.

Undè *pœna* describitur hominis malè viventis & contra leges delinquentis coërcitio.

Pœnę autem propter *facta*, *dicta*, *scripta*, *consilia* imponendæ sunt.

Ut unusquisque ex suo facinore

Et plures ejusdem delicti insolidum teneantur.

Estque pœna *vel expressim* in singulis delictis frequentioribus & atrocioribus sancienda; vel saltem *arbitrio* Magistratus in levioribus casibus committenda.

Norma Justitiæ secundum proportionem Harmonicam, ita tamē, ut hîc Geometricæ rationes aliquantillum prævalere videantur.

Quâ pœna delictó æqua præfinienda, id est, neque major neque minor.

Circumstantiis personarum, caussarum, loci temporis, quantitatis, qualitatis, eventus &c. prudenter pensitatis.

Coërcitio verò fit *privatione* quorundam bonorum humanorum & civilium ad beatitudinem civi-

lem pertinentium: Puta *Vitæ sanitatis & perfectionis corporis, Famæ dignitatis, civitatis, libertatis, pecuniæ.*

Adeò ut interdum is, qui non luat ære, luat corpore.

Exindè pœnæ *capitales* & varia *suppliciorum* genera:

Et *non capitales* quævis aliæ oriuntur, *infamia, mulcta, confiscationes* &c.

De Præmiis.

HÆc de Censurâ & pœnâ: *Præmiorum* prætereà promissione & spe, non minus ac metu correctionis cives bonos effici oportet.

Uti enim pœnis maleficia: ita & justitiæ normâ benefacta præmiis digna sunt.

Adeò ut nulla Resp. salva existere possit, nisi bonis & benè meritis præmia conferantur.

In privato *Agricolæ mercatores, opifices patresfam.* & alij.

Qui universi munere & industriâ suâ Reip. benefacere possunt: sed modo inæquali.

Proindè etiam *inæqualia præmia* tribuenda.

Sunt verò triplici differentiâ beneficia:

Quædam enim sunt *Gratiæ*: quædam *Honoris*: quædam *Emolumenti*.

Singula declarantur suis *symbolis*, communibus Populorum, vel propriis Reipubl.

Præmium *Gratiæ est*, cum Princeps benè meritum faventiâ prosequitur, Puta cum Princeps vultu, alloquio, colloquio, mensa &c. benè meritum dignatur.

Præmium *Honoris est*, cum Princeps benè merenti honorem confert.

Cujus symbola varia, puta *tituli, nomina, vestimenta & ornamenta*.

Quod vel est *Nobilitatis.*

Quæ ob virtutem civilem excellentiorem togatam & bellicam confertur.

Cujus Symbolum hodiè sunt *insignia gentilitia.*

Olim *statuæ, columnæ, imagines* &c.

Vel est *dignitatis alius.*

Cum munere publico Sacerdotis, Magistratus, Judicis, Consiliarii, Senatoris, Ducis &c.

Vel absque munere, uti dignitatis & ordinis *equestris, patriciatus, Doctoratus.*

Cujus quoque symbola varia esse possunt, veluti *toga, latus, clavus fasces, sceptra, annulus, corona* &c.

Denique *præmium Utilitatis* est, cum Princeps concedit *privilegia & munera*; puta *veniam mortis, jus libertatis, civitatis, immunitates, opes,* & id genus alia beneficia.

Quod *beneficia feudalia*, quæ fideli-

delitatis & servitiorum bellicorum gratiâ conceduntur, referenda sunt.

Quanquam etjam quædam majora dignitatem annexam tribuant.

Princeps ergò pro discrimine meriti conferet præmia.

Ut Justitiæ satisfaciat, & virtutis studium excitet, adeoque ipsius Reip. salutem promoveat & conservet.

De Exemplo.

HÆc de premiis: restat ultimum incitamentum.

Quod est *exemplum* bonæ vitæ Principis, & eorum qui vice Principis imperiis & regimini publico præsunt.

Quo veluti speculo cives vident, quid sequendum, quid fugiendum.

Undè vulgatum: Qualis princeps, talis populus. Et *Regis ad exemplum totus componitur orbis.*

Bonos

Bonos ergò & morigeros cives efficere desideras, *ordine, disciplinâ, doctrinâ, lege, censurâ, pœnâ, præmio & exemplo* efficere labora.

Hæc enim in universum media sunt, quibus cives ad rectitudinem vitæ perduci possunt: & quorum administratione Resp. conservatur.

De Rep. administrandâ.

HÆc de Jure constituto, Quod rectè, riteque administrandum & defendendum.

Administratio Reip. expeditur *Personarum munere & certâ formâ.*

Quam adjuvant *Consilia & Senatus.*

Undè agendum est de personis & munerib. certâque formâ administrandi principalibus: tùm auxiliantibus.

De Personis administrantibus.

PErsonæ sunt *viri*, qui officio sivè munere certo Reip. gubernandæ à Principe vel vicario ipsius præficiuntur.

Viros dico: Nam mulieres ab officiis civilibus regulariter arcētur.

In hisce personis considerandæ sunt qualitates: tùm Modus præficiendi.

Qualitates Animi, *Natura* & *ingenium*, *Pietas*, *Religio* & *virtutes reliquæ*, *artes* & *linguæ*, *Sapientia* & *Prudentia*.

Deindè Corporis *Temperamentum*, *Valetudo*, *Pulchritudo*, *Statura*.

Prætereà Hominis totius *Ætas* crescens & decrescens, *Juventus*, *Virilitas*, *Senectus*.

Denique externa bona; *Gens & patria*, *genus*, *Nobilitas*, *Fama*, *dignitas*, *autoritas*, *opes*:

Præte

Præter hasce communes Qualitates; sunt etiam considerandæ *propria* cuivis muneri singulatim congruæ, puta officio Sacerdotis, Magistratus, Judicis, Senatoris & Consiliarii; Legati & Oratoris.

Modus præficiendi consistit in *Electione*, quæ à *suffragiis* apertis aut occultis, vel *sorte* dependet.

Tum in *Confirmatione*, quæ plerumque *Juramento* & *instrumento* publico fieri solet.

De Muneribus.

HÆc de personis: Munus sequitur.

Munus est officium ad status alicujus Reip. moderationem & conservationem pertinens, necessariò obeundum:

Perpetuum vel *temporarium*.

Estque vel *personale* vel *Patrimoniale*.

Quan-

Quandoquidem duo Reip. debentur : Operæ & opes, sivè pecunia.

Personale est quod corporis labore & cum animi sollicitudine & vigilantiâ expeditur.

Estque *publicum* vel *privatum*.

Publicum quod ad status publici gubernationem refertur.

Quod vel *ordinarium* vel *extraordinarium*.

Ordinarium certâ lege definitum, secus extraordinarium, quod in specie curatio dicitur.

Hinc caput de *Curatione* quę Gręcis ἐπιμέλεια, & de *Curatoribus* Reip.

Utrumque est vel *honor*, vel *Ministerium*.

Honor est publicum munus cum dignitatis gradu.

Vel cum imperio & jurisdictione, vel sine imperio.

Puta Sacerdotum, Magistratuum, Judicum, Senatorum, Legatorum

Mini-

Ministerium publicum est munus onerosum, dignitatis expers.

Quod interdum etiam *vile*.

Privatum quoad privatorum utilitatem.

Muneri personali solet plerumq; remuneratio fieri *honorarij* vel *mercedis loco*. Quod Salarium.

Munus *patrimoniale* est quod sumtu atque erogatione constat & continet collationes ordinarias & extraordinarias, vectigal, tributa &c.

De formâ administrandi, quæ Politia dicitur.

FOrma administrandi est certa per munera personatum Rempub. administrandi ratio, convenienti modo & ordine, & dicitur *Politia.*

Modus consistit in imperiorum & honorum aliorumque officiorum

legitimâ

legitimâ & congruâ communicatione & distributione.

Quæ vel Statui Reipubl. *similis* vel *dissimilis* est vel *mista*.

Resp. enim Monarchica gubernari potest ἀριστοκρατικῶς vel δημοκρατικῶς.

Aristocratica μοναρχικῶς vel δημοκρατικῶς.

Democratica vel μοναρχικῶς vel ἀριστοκρατικῶς.

Adeò ut sæpe triplex administrandi ratio commisceatur: & una alteri prævaleat Statu illibato.

Ordo administrandi à tempore & loco dependet.

Quâ de causâ publicè expedit *tempus naturale Horologiis* artificialibus distingui.

Et singulis negotiis *sua tempora & loca* tribui, ut publica publicè in publicis locis: Sacra in sacris, privata in privatis privatim celebrentur.

Hæc

Hæc politia & adminiſtrandi ratio pro numero claſſium Reip. quadruplex erit.

Sacra in ordine ſacro, *Civilis*, *Militaris* & *Privata*.

Quæ pro varietate Rerumpubl. admodùm variant.

De Doctoribus *& Sacerdotibus.*

VNdè in politiâ ſacrâ agendum erit de *Socerdotibus* Eccleſiæ, de *Praeceptoribus* Scholarum & rectione earundem.

Nec non de Eccleſiarum & Scholarum *adminiſtratione* & *inſpectione*.

Quò *Scholarchæ* & *Epiſcopi* referendi.

De Magiſtratibus.

IN Civili de *Magiſtratibus*, *Judicibus*, *aliiſque officialibus Oratoribus & Legatis*.

Magi-

Magistratus est persona publica imperio publico præfecta.

Cujus officium est Jus Civibus demonstrare & jubere, ut secundum illud vivant.

Quod si vixerint, bonos & benè meritos legitimis præmiis afficere.

Quod si non vixerint, juxta Juris præscriptum in delinquentes animadvertere.

Estque vel proximus Principi, vel intermedius vel infimus.

Unusquisq; verò imperata Principis exequi debet, nisi contra DEUM & honestatem è diametro imperata.

De Judice.

IUdex est Persona, quæ notioni & definitioni causarum præest.

Cujus officium est causas verè cognoscere, & justè definire.

Et

Et quia causæ Civiles & Criminales, Judex est *Civilis* vel *Criminalis*.

Isque ordinarius, vel extraordinarius, *Delegatus Arbiter*, *Arbitrator*.

De Ducibus, Centurion:

AGendum quoque de Militaribus Judicibus, Qui sunt *Duces*, *Centuriones*, &c.

De Officialibus.

OFficiales sunt, qui aliâ quàm imperii & jurisdictionis potestate & munere funguntur domi, forisvé, qui varii.

Domi sunt *Nomophylaces* legum custodes.

Censores, qui vitia notant. *Sophronistæ*, qui moribus juvenum præfecti: *Gynæcocosmi*, qui mulierum: *Oenoptæ* qui conviviis.

Apodectæ

Apodectæ & Quæstores sivè exactores pecuniarum.

Astinomi operum publicorum & privatorum curatores Murorum, viarum *Hodopei*, Aquarum & Fontium *hydro & Crenephylaces*.

Agri mensores.

Agaronomi, qui nundinationi & negotiationi præsunt, qui & Emporii. *Sitonæ* qui prefecti frumento advehendo. *Metronomi* qui mensuris. *Sitophilaces* qui frumento & pani ut justo pretio vendantur; Et alii quàm plurimi.

De Oratoribus & Legatis.

ORatores sunt, qui orando Reipubl. inserviunt.

Qui vel Oratores domi in specie dicti vel foris.

Legati, qui ad exteras gentes, sociasque civitates, de belli, pacis, fœderum &c. aliisque negotiis publicis

cis conficiendis publicâ autoritate mittuntur.

De Dispensatione bonorum publicorum.

HÆc de administrationis personis & muneribus:

Administratio bonorum publicorum & ærarij fit personas convenienti *dispensatione*.

Quæ spectat *expensas* ordinarias & extraordinarias, Necess: Utiles & Voluptuar.

In *personas* publicas & *res*, puta Sacerdotes;& templa-Migistrat.& Curias, Duces, & armentaria &c. Tum *in aulam* Principis.

De Politicâ Privatâ.

DEnique *Politia* instituenda erit *Familiarum & Collegiorum*, puta Agricol: Mercat: Opificior. ut in

in illis omnia ordine & rectè fiant.

De Senatu & Consiliis.

RESTAT ut de Senatu & Consiliis agamus.

Est enim opus in Rep. & politiis *consilio.*

Consulentes personæ sunt *Consiliarij*, quorum officium est consulere.

Consilium est ratio sive via recta deliberatione inventa, negotii honesti & boni mediis congruis benè peragendi.

In quo *negotium* Honestum bonum & opportunum:

Scopus honestus & utilis,

Tum *media* ad finem perducentia, honesta, commoda & possibilia consideranda sunt.

Estque Consilium vel *Rectum*,

Vel *Obliquum*, quod in pace, *Dolus bonus sive Sophisma Politicum.*

At in bello *Stratagema* dicitur.

Utriusque ineundi modus est Communis, qui ab *invocatione & opitulatione numinis divini* dependet.

Vel proprius, *qui deliberatione* consilij capiendi, quæ in considetatione rationum dubitandi & decidendi consistit.

Et *executione* cœpti absolvitur, cujus partes *Gestio* negotij, *successus* & *eventus* gesti expectatus vel inexpectatus.

Inexspectati causæ *obstacula* esse solent *divina* & *humana*.

Porrò consulentes collecti *senatum* constituunt.

Qui *ordinarius* est & communis, vel *secretior*, ubi pauciores & causæ arcanæ.

Vel extraordinarius & universalis, puta *Comitia, Diæta, conventus publici*.

Deindè Consilium est vel *Sacrum*, ubi

ubi de negotiis Ecclesiasticis & Scholasticis.

Vel *Civile* ubi de statu & republicâ, de legibus, privilegiis, pœnis, præmiis, Magistratibus, Judiciis, annonâ, metallis, ærario, nummis &c.

Vel *Militare*, ubi de bello & disciplina militari de feudis, de fœderibus, de munitionibus &c. consultatur.

Ad exemplum Reipubl. privatis quoque consilia quædam permittuntur petenda à Theologis in causis sacris, à Jurisperitis in caussis Juris controversi; à Medicis in morbis desperatis.

Unde *Consistoria Theologorum*, *Dicateria* *JCtorum* & *Buleuteria* in benè constitutis Rebuspubl. in ejusmodi caussis dubiis implorari videmus.

De Remissionibus, laxamentis, aliisq; voluptatis decora civium exercitiis.

HActenus de Muneribus & functionibus civium publicis & privatis: sequitur ut tandem de *laxamentis* dispiciamus.

Quandoquidem laborum, studiorum & officiorum quædam debet esse vicissitudo & remissio.

Quæ in honestâ voluptate & delectatione occupatur.

Quam *recreationes* animi & corporis pariunt: *utiles* partim, partim *ludicra*.

Utiles recreationes sunt omnis generis jucunda exercitia, quæ vel ad virtutes civiles vel militares expediunt.

Ad civiles proficiunt conversationes civium in publicis & solennibus *conviviis*, quæ ad mutuam civium

um amicitiam fidemque colendam & confirmandam multum faciunt.

Sunt itaque anniversarij quidam conventus & convivia publica, lautiori victu & potu, moderato tamen instituenda: In quibus cives genio aliquantillum indulgentes, labores & molestias civiles gaudio & facetiis, aliisque colloquiis honestis, utilibus & jucundis attemperent & allevent.

Quo solennia *nuptiarum* convivia, & id genus alia referenda.

Ad mores quoque conformandos Civiles permittendi sunt ludi *Scenici*, *Comœdiæ & Tragœdiæ.*

Usus *Symphoniæ* & instrumentorum musicalium, Cujus rei causâ in plerisque civitatibus publicos *tibicines & fidicines* constitutos videmus; Item *concentus harmonicos campanellarum* &c.

Ad militares virtutes excitandas

pertinet ſtudium *venationis*, *Equitationis*.

Ludus *gladiatorius*, *lucta*, *haſtilium certamen*, Turnier Ringelrennen.

Exercitium *Sclopetorum & arcuum* ſtatis temporibus.

Item luſus *pilæ*, qui ad ſanitatem & agilitatem confert, in cujus uſum loca & ædificia certa deputanda.

Curſus *ſuper glacie* in Batavia frequens.

Luſus *latrunculorũ* Schachtſpiel/ quo acies militaris repræſentatur,

Ad recreationes ludicras pertinet luſus *aleæ* & *chartarum*, quâ tamen in re certus modus adhibendus.

Saltationes, quæ etiam intra honeſtatis fines cohibendæ.

De tuendâ & defendendâ Republ.

ITa Reſp. regitur: Defenſio ſequitur, quâ ab hoſtium injuriâ defenditur & tuta redditur.

Quod

Quod fit mediis internis & externis, vel utrisque simul.

Interna media dico; *Arma* & *munitiones*.

Externa *Amicitiam vicinorum* & *Fœdera*.

Hinc caput de armis & armatis, qui tractant arma.

De armis & Militibus.

ARma ab arcendo dicta sunt ea omnia, quibus hostem arcemus. quibus vel cominus vel eminus præliatur, ut tela, globi &c.

Sive *terrâ marive*, uti *naves* & instrumenta nautica, si regio sit maritima & portuosa.

Principi ergò opus erit *Armamentario*: in quo ad certum numerum militum arma classesvé & triremes &c. aliumque apparatum bellicum conservet & in promptu habeat.

Viri armati sunt *milites* vel imperantes, & dicuntur Magistratus militares.

Vel obtemperantes Milites in specie dicti.

Utrique eligendi sunt, qui armis idonei.

Potius *domestici* quàm exteri.

Animo & corpore valentes.

Utriusque symbola habet prudentia politica.

Electi *jurejurando* obligandi.

Magistratus militares sunt summi post Principem, & inferiores.

Summum *unum* esse plerumque expedit.

Milites cæteri sunt vel ordinarii vel subsidiarii.

Ordinarij, qui arte veluti continuâ militant.

Qui vel communes, vel qui satellitium Principis constituunt, & *prætoriani* dici possunt.

Subsidiarii sunt, qui rarenter vice

quâdam

quâdam militiam exercent.

Cæterum hi ſunt vel *equites*, vel *pedites*.

Horum uſus ubique:

Secus illorum.

Qui vel *cataphracti*, vel *levioris armaturæ*.

De Custodiâ militari tempore pacis.

Armis ergò *Reſp. tuenda tàm extrà bellum*, quæ faciunt, ne ſit bellum, quàm in bello.

Nam pacis tempore ſemper eſt cogitandum de bello.

Quâ de causâ *ſubditi ad exercitium armorum* præmiis propoſitis aſſuefaciendi ſunt.

Magiſtratus extra bellum, qui conſtituuntur Militares, *Præſides* ſeu Gubernatores dicuntur.

Milites *Limitanei* in terrâ·

Claſſiarij in mari.

In bello *Duces*, quorum ſummus Imperator.

De Bello.

BEllo Resp. defenditur demum.

Quod armorum publicorum justa contentio.

Quod actu & fine absolvitur justo.

Actus partes sunt *susceptio* & *gestio*.

Suscipiendum bellum justis de causis.

Autor ergò belli justi est *Princeps* in Rep.

Causa est *defensio*, ob quam bellum suscipiendum.

Defendimus autem vim & injuriam, dum vim repellimus:

Aut injuriam acceptam ulciscimur.

Hoc utile, illud necessarium.

Bellum justè susceptum est etiam justè gerendum.

Publicitus ergò *indicendum*.

Nisi

Nisi clam aliquando rem suam recuperare opus sit.

Indictum geritur *prædationibus* ex hostilibus agris, *obsidionibus* & *præliis*.

Sed præviis *consiliis* rectis & obliquis.

Recta consilia ineunt viâ rectâ, quæ metitur prudentia militaris, ut habeatur loci, temporis, aliarumque circumstantiarum ratio.

Obliqua *Stratagemata* dicta, occultim fiunt ex insidiis.

Vel *verbis* vel *factis*, vel utrisque.

Finitur bellum vel *victoria*, cui *clades* contraria.

Victoriæ jure licita est *ultio*.

Quæ fieri debet moderatè in rebus & personis.

Vel *pactione* quæ belli compositio spontanea.

Quæ quantum fieri potest ineunda.

Ineunda autẽ *æquo jure* & *firmiter*.

De munitionibus quibus Resp. defenditur & stabilitur.

M*Unitiones* cuivis Reip. expedientes sunt munimenta, quibus Resp. adversus impetum hostilem munitur.

Suntque vel *Naturalia* vel *Artificialia.*

Quæ si conjungantur, mista dici possunt, priora simplicia.

Naturalia Reip. munimenta dependent à naturâ & situ, puta *ob asperitatem loci.*

Aut *beneficium aquarum* tam stagnantium, quàm fluentium, sivè fluminum, sivè maris.

Artificialia sunt, quæ à manu hominum:

Suntque *aggeres* seu *valla*, & *mœnia, portæ, cataractæ;* tum *fossæ*, latæ & profundæ: quæ vulgo Fortezze Vestung.

Munimenta sunt vel necessaria vel utilia.

Necessaria, sine quibus Resp. indefensa non manet, sed semper violentiæ hostis exposita est.

Quæ in confinio hostium ponenda; ut intereà corpus Reip. procul à periculo & incursu hostium tutum sit, quæ *castra & arces* dixeris.

Utilia quæ populosam & ditissimam defendunt civitatem, aut in perfugium populo prosunt.

Porrò præsidia minus tuta sunt, nisi instructa sint.

Instruenda autem sunt *Annonâ, militibus, adeoque apparatu militari*.

Inprimis necesse est ut habeant *præsidem*, qui virtute, fide & experientiâ valeat, cui arx credenda.

De Amicitiâ publicâ.

MUnitur deindè Resp. *amicitiâ mutuâ* vicinorum Principum & populorum.

Vel

Vel etiam diffitorum, qui licet præsentes auxiliari nequeant, saltem tamen absentes hostes communes cohibere, aut vias præcludere possunt, ne Remp. nostram irruant.

Aliàs Amicitiæ jus commune est *commerciorum & hospitij.*

Prospiciendum itaque, ut *favor* illorum *benevolentia & beneficentia nostra* erga Principes eorumque subditos alatur, omnisque simultatis suspitio avertatur.

De fœdere, clientela & patrocinio.

DEnique Resp. stabilitur *fœdere*, cùm amicitia publica pacto firmatur.

Nam fœdus nihil aliud est, quàm publica & legitima Principum, populorumvè amicitiæ, auxiliiq; causâ facta conventio.

Cujus causæ & qualitates considerandæ.

Efficiens

Efficiens fœderis ſunt *Principes*, quibus ſummum jus.

Forma conſiſtit in publicâ amicitiæ conventione.

Sine ulla majeſtatis diminutione.

Finis generalis eſt *Amicitia & Pax*.

Specialis *Defenſio* aut *Offenſio* aut *utraque* adverſus hoſtes eoſdem.

Qualitas fœderis dependet à *pactis & conditionibus*.

Pacta ſunt, quæ cautiones æquiſſimas continent.

Et ſumuntur vel ex naturâ fœderis, ut Majeſtas illibata utrinque permaneat & libertas.

Vel aliundè præter Naturam Majeſtatis, quæ innumera eſſe poſſunt.

Veluti ſunt exceptiones alicujus populi & Principis, qui arbiter ſit in ſociorum controverſiis.

Item ut ne aliena patrocinia fœderati ſuſcipiant.

Deindè

Deindè *perpetuo tempore vel definito* fœdus feritur.

Perpetuum fœdus redditur, cum Rex regi, vir viro, populus populo, Item cum Princeps pro ſe, ac ſuis hæredibus ac ſucceſſoribus imperii ſtipulatur & promittit.

Temporarium autem fœdus eſt, quod certo tempore definitur, ut quouſque Princeps vixerit.

Porrò fœdus eſt duplex: Æquum & non æquum.

Æquū eſt, quod ęquâ Majeſtatis obſervandæ conditione percutitur.

Et fit vel cum amicis, vel hoſtibus, vel neutris, id eſt, qui neque amici neque hoſtes ſunt.

Cum amicis, quod *amicabile* dixeris, cum qui nunquam hoſtes fuerunt, ad amicitiam ſociali fœdere junguntur.

Cum *hoſtibus*, cum p[illegible]s bello æquo fœdere in pacem atque amicitiam redeunt.

Quod

Quod si cum quibusdam, qui neque hostes, neque amici sunt, fœdus initur; *Neutrum* indigitatur.

Uti fit plerumque ab iis, qui intra fines hostium positi.

Horum officium est, à bellis sociorum abstinere &c.

Non æquum, quo liber populus seu Princeps Majestatem alterius comiter observare tenetur.

Estque vel cum Princeps impotentior sese in alterius *clientelam*, & quasi in tutelam tradere profitetur.

Quod vix nisi necessitate urgente percutiendum:

Vel cum alterum quodammodo superiorem agnoscit & veneratur sine subjectione clientelari.

Clientelæ fœdus vel est *gratuitum* cum clientes ab omni pensione immunes.

Vel *Remuneratorium*, cum tributum indictum dependitur.

Utque

Utque hoc genus fœderis impetu hostium oppressis tutum:

Ita periculosum, ne patronus libertatem clienti eripiat.

Propterea eò cautius cautiones libertatis inserendæ, & tyrannidis viæ præscindendæ.

Ad exemplum fœderis solent & alii Principes & civitates mutua *pacta defensionis & patrocinij inire.*

Quæ summus Princeps autoritate sua confirmare solet.

Denique fœdus tamdiu firmum manet, donec desinat aut violetur.

Desinit contrario *dissensu* utriusque.

Et *Renunciatione* ex causâ justâ:

Item *morte* alterutrius.

Violatur quando fides fœderis frangitur.

LIBER

LIBER TERTIUS.

De REP. AMPLIFICANDA.

De Augmento Populi.

HACTENUS de fundatione & conservatione Reip. Restant tractandæ partes secundariæ, quæ à primis dependent, *Amplificatio & Curatio* ejusdem.

Sequitur ergò, ut primum de *populi rerumque incremento.*

Quo

Quo Resp. sivè Civitas *Magna & potens*, id est, *populosa*, *locuples & nummosa*, **Volck/ Gut und Geldreich** redditur & indigitatur.

Tum ut de territorii & finium, urbiumque distensione & dilatatione agamus.

Incrementum familiarum.

P*Opulosa civitas* redditur augmento & *propagatione familiarum* frequenti.

Tum populi, hominumque *peregrinorum adscriptione* & receptione.

Populus enim augetur & copiosior redditur vel ex sese vel aliundè.

Unde medium internum & externum augendi populi.

Intus augetur populus familiarum incremento.

Quando benedictione divinâ & influ-

influentiâ cœlesti plurimis liberis singulæ familiæ amplificantur.

Deindè cum ex familiis familiæ propagantur, quod fit licentiâ & frequentiâ connubiorum,

Itaque Politicus & Princeps accuret ut Cives liberis operam dent.

Spe præmiorum, privilegiorum & immunitatum propositâ.

Et metu pœnarum indictarum, si qui matrimonia & propagationem prolis fugiant aut impediant.

Frequens peregrinorum commigratio & receptio.

Alter modus quo populosior civitas redditur aliundè, consistit in populi hominumque peregrinorum commigratione frequentique adscriptione: cum exteri facilè in numerum civium recipiuntur.

Causæ verò, quæ peregrinos impellunt, ut se in Civitates conferant

rant, domicilio pristino relicto multæ sunt.

Nam peregrinis populis invitamento esse solet:

Vel *vita civilis*, quæ legitimo imperio & obsequio continetur.

Cui cohæret seu potius inhæret *pax publica & privata*.

Vel *verus cultus DEI*, & vera religio, quæ ad verum DEUM ducit.

Justitia & Juris observantia.

Artium & scientiarum studia & Scholæ florentes, in quibus animus excolitur.

Agricultura, rei pecuariæ & metallicæ commoditas & emolumentum. Siquidem naturâ homines amore sui conservandi ducuntur.

Opificiorum & artificiorum, quibus maxima pars hominum vitam sustentat, lucrosa industria & frequentia.

Oportunitas *mercaturæ*, cui quàm plurimi operam navantes ditescunt.

Loci Salubritas.

Situs *Amœnitas.*

Venationum, piscationum, aucupiorum occasio.

Adeò ut *voluptate & jucunditate* rerum homines adfecti sæpè nullibi magis vivere & commorari desiderent, quam iis in locis, ubi deliciarum copia haberi possit.

De incremento rerum.

HÆc de modis, quibus Civitas populosa efficitur: *Rerum incrementum* penè iisdem constat.

Nimirum industriâ *Agriculturæ, pecuariæ, metallariæ, Opificiorum, mercaturæ.*

Uti enim rerum naturalium sufficientia hisce mediis paratur: ita & abundantiam frequenti eorum studio procurari consequens est.

Ita & *Nummorum copia* dependet à crebris rerum naturalium & artificialium commerciis.

Quod

Quod publicam pecuniam, sivè *ærarium publicum* augendum attinet; id compendiorum ordinariorum & extraordinariorum augmento crescere solet.

Tum quoque impendiorum modo & parsimoniâ.

Hi modi rerum auctionem per se pariunt.

Cæteri per accidens. Quales sunt:

Frequentes & assiduæ populorum in iisdem partibus Reipublicæ degentium aliundè profectorum *conversationes*.

Quibus causam præbent, *Tribunalia summa*, **Cammer und Hoffgericht** / appellationis.

Ubi hominũ quos Judiciis præesse & interesse oportet conventu non potest rerum & nummorum copia non subsequi.

Academiæ & Gymnasia, in quibus Doctores & Discipuli, incolæ & exteri congregantur.

Principum

Principum aulæ vulgò die Residentz / in quibus aulici, consiliarij, legati exteri versantur.

Sedes Comitum, Baronum, Nobilium, qui splendore vitæ & magnificentiâ multùm civitatibus expediunt

Nundinæ & publici mercatus, *Portus*, *viæ publicæ* Niederlagen.

Perlustrationes quoque *& peregrinationes* hominum Civitatibus emolumento esse solent.

Quibus ansam dant præter cætera, Benè constitutæ *Politiæ*, *magnificentia ædificiorum* & structurarum *insolentia*, rerum admirabilium naturalium & artificialium, veluti sunt, pyramides, obeliscir, theatra, thermæ, fontes, aquæ ductus &c.

Quemadmodũ & *amœnitas montium*, vallium, aquarum, sylvarum, hortorum &c. plurimos ad visendum invitat.

Præter hosce modos & causas

I sunt

sunt & alia *singularia invitamenta.*

Quibus exteri & ad habitandum & ad contemplandum alliciuntur; Uti olim Romæ Asyla, Ludi, spectacula, & id genus alia.

De ampliando Territorio.

TErritorii dilatatio & distensio finium fit.

Vel *voluntate* spontaneâ & contractu:

Vel *bello* legitimo.

Sine vi imperium dilatari potest, cum populi, urbes, provinciæ se *sponte subjiciunt.*

Aut *contractu* quodam & titulo civili Reipub. accedunt, puta emptione, dote, donatione, &c.

Deindè Resp. municipiis, urbibus, pagis, vicis *novis ædificatis* amplior redditur.

Quorum

Quorum populus vel *Colonis* ex aliis Civitatibus pagis & vicis deducitur.

Vel supra dictis modis ex populis exoticis colligitur & assumitur.

Vel cum populi feri ad mansuetudinem rediguntur.

Bello denique regiones, provinciæ, regna, principatus, ducatus, urbes, oppida adquiruntur & Reip. subjugantur.

Et hi sunt modi legitimi: de illegitimis infrà.

LIBER QUARTUS.

De
REP. CURANDA.

HACTENUS actum est de Republica fundanda, conservanda & amplificanda. Deniq; hac ultima parte dispiciendum erit de *curatione* ejusdem, quæ morbis obnoxia est.

Quamquam enim Respub. quàm sapientissimè fundetur & quàm prudentissimè gubernetur, fieri tamen non potest, quin aliquando morbis & malis in civilibus inficiatur, infecta corrumpatur, corrupta mutetur, tandemque destruatur:

Propte-

Proptereà quod in humanis nihil ſtabile, omniumque rerum ſit viciſſitudo, ortus, incrementum, decrementum & occaſus.

Idcircò prudentiâ civili *malis imminentibus obviandum* eſt: vel *graſſantibus medendum*. Utrumque conſiſtit in Curatione.

Primùm itaque de morbis, eorumque cauſis: Deinde de prognoſticis & remediis videbimus.

De Morbis Reipub.

MOrbus civilis eſt habitus Reipublicæ contra naturam.

Sivè eſt malum civile, quod eſſe & ſalutem adeoque beatitudinem Reip. infeſtat, labefactat, turbat, & tandem deſtruit, dum fines ſubordinatos, actioneſque & media ad eoſdem ducentia impedit & cohibet: tandemque ad corruptionem & ruinam detrudit.

Hæc itaque mala, cum constitutioni & beatitudini civili sint contraria, ex differentiis bonorum civilium desumi & deduci oportet.

Dividi autem possunt in duo summa genera. Quædam enim sunt prima; quædam secundaria.

Primaria mala sunt, quæ perfectioni humanæ & civili adversa sunt, nempe quæ fini intermedio & summo Reip. obstant.

Summo bono in Rep. adversatur summum malum, quod est *disunio DEI ab homine*, Cum DEUS Rempub. hominesque in eâ viventes deserit, sui cognitione & verò cultu adempto.

Denique Justitiæ quam homo homini debet, contrariatur *Injustitia & Anomia*, quâ homo ab homine alienatur, adeòque cognatio & conservatio civilis turbatur & destruitur.

Prætereà cognitioni rerum divinarum

narum & humanarum oppoſita eſt *inſcitia & inſipientia, cum Barbaries in Repub. dominatur.*

Quæ tria mala extremam imperfectionem in Rep. pariunt, eamque enormiter lædunt & tandem proſternunt.

Poſt hæc mala animi ſunt & Corporis: *invaletudo civium*, inprimis *Contagia, peſtes, lepra, dyſenteria, lues Venerea* &c. quæ Reip. admodum noxia.

Sunt quoque mala, quæ perfectioni civili adverſantur, puta *Ignobilitas & Vilitas*, quæ flori nobilitatis, *honorum vilipendium, ordinum & graduum confuſio, contemptus & proſtitutio.*

Denique deficientia rerum naturalium & civilium, id eſt, *Aëris inſalubritas, Aquæ & potus Annonæ carentia aut corruptio: item rei medicæ neglectus; Nummorum defectus & adulteratio; rerum publicarum &*

privatarum confusio: Agrorum publicorum neglectus & defectus: & inopia Ærarij.

Singulorumque civium *paupertas* & *æs alienum, Multitudo miserabilium personarum, expositorum infantium, orphanorum, viduarum, egenorum, claudorum, militum mutilatorum, mente captorum, senum decrepitorum* &c. mala Reip. haud minima sunt.

Quæ sequitur *Fames, Sitis, Mendicitas*,

Secundaria mala & prima consequentia sunt illa, quæ vitæ civili opponuntur, quæ in nexu imperantium & obsequentium consistit.

Quæ vel in partibus, vel in toto suboriuntur.

Quoad partem cum Resp. mutatur in Familiis & Civitate, *decremento & ruinâ familiar. & civium.*

Vel in Politiis: cum sacra, Sacerdotes, Magistratus, Judicia, Consilia,

silia, Collegiorum & familiarum regimina violantur.

Quoad totum cum Resp. vel ratione administrationis, vel status mutatur aut interit.

Ratione administrationis, cum legitimum imperium in illegitimũ degenerat, quòd *Tyrannis* dicitur, quando Princeps contra jus divinum & humanum imperat: Ubi quod libet, licet.

Vel *Marte aperto vel occulto*, id est, vi vel dolo.

Hisce enim artibus omnes Tyranni utuntur.

In Monarchico statu Tyrannidis nomen retinet.

In paucor. *Olycharchia*, in populari *Ochlocratia* dicitur.

Deinde administratio mutatur cum in aliam transit, puta cùm Aristocratica administratio in populari statu transfertur in Monarchiã. &c. quæ translatio dicitur *Alliosis*

Status verò mutatur, cum vel corrumpitur: vel convertitur.

Corrumpitur, cum Imperiū summum & obsequium confunditur, & dicitur *Synchesis*.

Convertitur, status, cum præsens in alium transformatur.

Quæ *Anastrophe* Reip.

Et quia status triplex, versâ vice sex oriuntur conversiones.

Nam Monarchia converti solet in Aristocr: aut Democrat:

Vel contra Aristoc: in Mon: aut Democrat. vel Democrat: in Monarch. & Aristocratiam.

Intra corruptionis & conversionis terminos sæpè *interregnum incidit*. Quod est status suspensio, donec de Majestate & statu decernatur.

Hisce malis cohærent aut coincidunt *Bellum* & *Discordia* privata.

Bellum intestinum, *Rebellio* populi adversus Principem.

Seditio

Seditio adversus Magistratus, *Factio* inter ipsos cives.

Tum *bellum externum*, quod inter Principes & populos exteros committitur.

Denique Discordia privata sivè *dissidium in Collegiis & corporibus; nec non familiis.*

Hoc pax & unio privata: illo publica turbatur & discinditur.

Tandem Resp. corrupta interire solet, cum in *Anarchiam* degenerat, ubi nemo imperat, nemo obtemperat in publico & privato cœtu.

Vel cum *populus deletur* igni, aquâ, peste, gladio, &c.

Finis verò *omnium Rerump.* in fine mundi existet.

Quando DEUS novum cœlum & novam terram creabit, & regnum cœlorum inchoabitur, & in æternum durabit.

Quod perfectius erit primævâ civitate DEI & paradysi, in quo

θεὸς ἐν ᾖ τὰ ἐν πᾶσιν: & homines similes erunt angelis corporibus clarificatis: & nihil nisi pax & lætitia in conspectu DEI.

Uti autem olim falsum fuit figmentum de *aureo seculo* præterito, ita & de *futuro* somnium & phantasma est. Morbi itaque Reip. summatim enumerari possunt.

Disunio DEI, Injustitia, Barbaries, Invaletudo, Mala civilia, Deficientia rerum.

Corruptela & ruina politiarum publicarum & privatar.

Tyrannis, Allio?sis, Synchesis, Anastrophe, Interregnum, Rebellio, Seditio, Factio, Bellum, Discordia, Anarchia & interitus Reip.

Quæ Reip. & Statui: ejusq; finibus, partibus & politiis adversantur.

Reip. Anarchia & Deletio interitusque populi opponitur.

Paci Rebellio, Seditio, Factio, Bellum, Discordia.

Statui

Statui Synchesis, Anastrophe, Interregnum.

Administrationi Tyrannis, Allusis.

Partibus Reip. Decrementum & ruina familiarum, nec non civium: item urbium & provinciarum:

Politiis corruptelæ, singularum Sacræ, Civilis, Militaris & privatæ.

Causa morborum civilium.

HÆc de morbis in universum dicta sunt; necesse est jam ut de causis eorum agamus.

Causas intelligo, quæ vel per se, mala Reip. pariunt; aut ansam & occasionem saltem præbent.

Quæ vel sunt remotæ vel propinquæ.

Remotæ sunt *providentia DEI* sivè fatum: tum *influentia cœlestis*.

Undè *vices & periodi* Rerumpub. quasi naturales & ordinariæ.

Pro-

Propinquæ ſunt, quæ propiùs ad effectum accedunt & veluti media ſunt, quibus mala in Rep. fiunt.

Quamvis ſæpènumero cum morbis convenire videantur.

Ut enim in corpore humano interdum morbus cauſa eſt alterius morbi, & per ſe morbus: ita & in Repub. cauſa mali, & malum per ſe eſſe ſolet.

Morborum itaque cauſas ſecundum ſeriem propoſitam inveſtigare expedit.

Diſunionis DEI cauſa eſt potiſſima *Religionis defectus & corruptio*, quando nulla religio aut corrupta in Rep habetur.

Quod fit cum *Atheiſmus* & *Epicureiſmus*, *Idololatria* & *Magia*, *omnis generis Superſtitio*, *Aſtrologia*, *Hæreſis* & *multitudo religionum*.

Cum *Blaſphemia*, *Execrationes*, *Apoſtaſia*, *perjuria* &c, *Profanatio Sabbathi*.

Deindè

Deindè cum & quævis alia *ἀνομία & injuſtitia* adverſus ſecundam tabulam in Rep. graſſatur.

Veluti eſt *inobedientia publica & privata.*

Homicidia, Autophonia, Latrocinia, Injuriæ, Inimicitiæ, Odium, Vindicta, Audacia, Anathemata, Imprecationes &c. *Libido, Scortatio, Ebrietas, Luxus, Laſcivæ ſaltationes, Lupanaria, Lenocinia,*

Furta, rapinæ, prodigalitas, avaritia.

Mendacia, Doli, Calumnia, Contumelia.

Convitia, Famoſi libelli &c.

Quibus vitiis & delictis ſumma iniquitas adverſus legem DEI & Jus Gentium in Remp. invehitur, & unio civilis turbatur & diſrumpitur: DEUS verò ad juſtitiam & pœnam adeòque vultus ſui occultationem invitatur.

In ſingulis verò ordinibus & politiis

litiis singularia exindè suboriri solent delicta.

In Politiâ sacrâ *Simonia*, *Hypocrisis*, *Sacrilegium*, *Profanatio rerum sacrarum*, *Violatio sepulcrorum* &c.

In civili *Principis impietas & improbitas*. Quo omnis generis vitiâ Principum referri oportet.

Magistratuum *crudelitas*, *lentitudo*, *indulgentia & impunitas*, *asyla* &c.

Judicum *adfectus*, *temeritas*, *corruptio*, *arbitrium cerebrinum* Eigenköpffisch Recht und Willkuhz.

Advocatorum & Procuratorum doli, *tergiversatio*.

Consiliariorum *præcipitantia*, *πάθος* &c.

Item in militari statu Ducum, Centurionum & delicta militaria.

In imperiis, judiciis & consiliis *ἀταξία*.

Quibus cohærent plurimi abusus *Monomachiæ*, *Gladiaturæ*, *probatio per aquam frigidam* &c.

Leges

Leges & consuetudines *irrationales*, legum *defectus*, *dubietas*, *obscuritas*, *confusio*, *multitudo*, *dissensio* &c.

Pœnarum *defectus & abusus*. *Item præmiorum*.

Scandala Principis, Magistratuum &c.

Rerum intuitu crimen *Peculatus repetundar*. &c.

Civium verò vitia & delicta *inobedientia*, *rebellio*, *crimen læsæ Majestat*. *defectio*, *tumultus*, *conspirationes & conjurationes*, *illicita collegia*.

Illiciti & dolosi contractus, *Monopolia*, *illicita usura*, *corruptelæ mercium* &c.

In statu verò familiari *rixa*, *adulteria*, *ἀστοργία*, *contumacia liberorum* &c. *Domini sævitia*,

Pupillorum *libido & neglectus*: doli *tutorum*, *curatorum*.

Unde crimina in publica & privata distingui possunt.

Et

Et hæc de causis injustitiæ, i. e. de vitiis & criminibus generatim & speciatim in singulis politiis considerátis.

Quorum & variæ esse possunt causæ & occasiones, de quibus suo loco per discursum fusiùs.

Præterea hæc communia delicta & vitia, quæ Legi DEI & Juri Gentium adversantur, *sunt & alia civilia* & Reip. propria, in quâ tantum pro turpibus & incivilibus habentur. Quæ propterea etiam vitæ civili adversari censentur.

Porrò causæ, *quæ Barbariem in Remp. inducunt, sunt artium & studiorum neglectus aut planè defectus.*

Malorum verò civilium causa esse solet *iniqua aut nulla præmiorum distributio* &c.

Morborum & contagiorum variæ causæ esse solent, *Intemperantia civium, impuritas aëris, cloacarum immundicies, & fœtor: viarum spurcities:*

Denique

Denique rerum naturalium defectus proficisci solet *à neglectu Agriculturæ, Metallorum, Opificiorum & Mercaturæ.*

Nummorum deficientia & corruptio *à defectu metallorum & exportatione illicitâ* &c.

Ærarij publici inopia *à medijs deficientibus, nimiis expensis* &c,

Paupertatis civium causæ esse solent *Otium, pigritia, prodigalitas, luxus in victu & amictu, in ædificiis, in conviviis: nimiæ contributiones & immensa vectigalia.*

Præterea *Calamitates publicæ, Lues & interitus animantium, Pestis & contagia, Incendia, Diluvia, Pluviositas, Ariditas, Sterilitas, Nix immoderata, Grandines, Fulmina, Terræ motus, Naufragia, Locustarum copia & edacitas murium, Ursorum & luporum grassatio, Commeatus & transitus frequens militum.*

Denique *nimium incrementum populi*

puli & Fex hominum, validi mendicantes, Cingari, Moriones, Decoctores bonorum, Banditi, Milites vagabundi, Peregrini suspecti, exploratores & proditores, agyrtæ, Histriones, Circulatores, ollæ fortunæ professores, rabulæ, ociosi, spectaculorum spectatores, frequentantes popinas, valdè incommodant Reipubl. emolumento.

Et hæc in universum & summatim de causis primi generis malorum civilium.

Familiarum verò & populi decrementi *mors naturalis, pestes, & cœlibatus, connubiorumque contemtus,* non minima causa est.

Corruptelæ etiam, quæ singulas politias adficiunt, plurimas causas habent.

Uti etiã Tyrãnis, Allio̸sis, Synchesis, Anastrophe, partim superius dictas communes causas: partim singulares in quovis statu habent, de quibus suo loco& tẽpore prolixius.

Satis

Satis sit jam indicasse summariè, qui morbi & quæ causæ eorum in Rep. emergere soleant.

De Prognosticis morborum civilium.

HActenus de morbis & causis eorum: sequitur Curatio, quæ *Prognosticis & Remediis* perficitur.

Cum enim nullum malum politicum curari possit nisi antè cognitum fuerit; atque sæpè Principes & Magistratus vitia & defectus lateant; Ideò necesse est, ut in morbos imminentes & præsentes sivè etiam futuros inquirant.

Quod fit *exploratione* omnium negotiorum, conatuum & animorum Principum & populorum exterorum inprimis vicinorum, utrum benè an malè in nostram Remp. adfecti sint.

Tum *inquisitione* vitiorum & cri-

minum

minum aliorumque defectuum qui in Rep. occurrant & occultentur.

Quod institui potest modo aperto vel occulto.

Quâ de causâ & *proditiones* tolerandæ & fovendæ.

Interest enim Reip. & Principis mores, nutus, consilia & facta non tantùm civium, verùm etiam Magistratuum aliorumq; ministrorum publicorũ notasse& observasse &c.

De Remediis.

REmedia politica sunt, quæ malis in Rep. πολιτικῶς medentur.

Quæ etiam applicanda vel *ratione rectâ vel obliqua* &occulta. Adeò, ut quando via recta in curandis malis præsertim necessitatis tempore procedere in tutum videatur, tutius arte quâdam & sophismate civili utendum sit.

Medendum enim est malis civilibus

libus appositè, citò & tutò, prudentiæ ductu, si rectè mederi velis, quod, ob circumstantiarum obstacula, mediis ordinariis modoque apertò experiri semper non licet.

Et quia morbus à causâ initium & progressum capit, *causa*, quantum fieri potest, primùm removenda est, post ipsum malum, vel saltem, ut causâ sublatâ, morbus sua sponte cesset.

Inchoandum quoque *ab iis malis quæ perniciosiora* & periculosiora cæteris.

Qualia sunt quæ adversus *statum & salutem Reip.* tendunt.

Extremis malis extrema remedia quærenda. *In inveteratis* sæpius reiteranda: *Publica mala* in curando privatis præferenda: *Novis* nova antidota aut similia veteribus adhibenda.

Interim *pluribus malis* concurrentibus, *minus fuerit tolerandum*, ut deterio-

deteriora saltem ordine & successu temporis tollantur.

Hæc remedia politica esse solent *coërcitiones civiles, censura, pœna*, & id genus alia media.

De Prophylacticis.

Porrò remedia sunt duplicia, Prophylactica & Therapeutica.

Cum mala sint imminentia, vel inhærentia.

Prophylactica medicina politica occupatur in morbis, causisq; morborum imminentibus avertendis, ut Remp. à corruptione præservet.

Remedia itaque Prophylactica antè omnia tentanda.

Cum melius sit prævenire, quàm post vulneratam causam remedium quærere, juxta illud:

Principiis obsta, serò medicina paratur.

Præscindendo nimirum non tantùm causas malorum proximas, verùm

rùm etiam remotas & occasiones. Adeò ut priusquam malum imminens existat & vires capiat, aversum fuerit.

De Therapeuticis.

QUod si mala jam dudum radices egerint, adhibenda sunt Remedia *therapeutica*, quæ malis infixis medentur, ea vel *mitigando* vel *tollendo*.

Cum mala sint medicabilia quædam; quædam immedicabilia, quæ admodum tenacia & inveterata & veluti hæreditaria, *Quæ plerumque populorum sunt singularia*, & universos populos inficiunt, ut sine detrimento & interitu totiusReip. tolli non possint, mitigatione tantummodò utendum est, ut ne dum partem curare velis, integrum corpus destruas.

Cæteris quæ salvâ Rep. eradi-

cari possunt, minimè conniven-dum est.

Restaret jam ut singulorum morborum & malorum civilium medelam ordinè instituerem, nisi modum partitionum excedere viderer. Idcircò totum medendi negotium Institutionibus Politicis reservabitur, quod tamen interim prudentiæ Politici commissum velim.

Τῷ Θεῷ μόνῳ δόξα.

ſpeciales { Directi.
obliqui.

mmunes.

priæ.

blica
vata } quoad { 1. Perſonas. { V
2. Res.
3. Utraſque. { (

Corruptio Reipub. quoad { Par
To

Converſiones { Alterationes.
Interregna.
Interitus, ſive I

e à corruptione & malis præſerv

curantibus { Mitigantibus mor
med cabis.
Tollentibus medi

ELENCHUS,

sive

SERIES LIBRORUM & capitum.

ELENCHVS LIBRI I.

De Repub. Fundanda.

De

ELENCHUS LIBRI II.

De Rep. Conservandâ.

De

ELENCHVS LIBRI III.

De Repub. Amplificandâ.

ELEN-